

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

Nolisp 350

Mastergradsoppgave i nordisk språk og litteratur

Våren 2024

Et omsorgsfullt hegemoni?

Maskulinitet, omsorg og klasse i Glenn Bechs Farskibet

Hallvard Hegland Øvstebø

Forord

Når klokken etter hvert begynner å tikke mot innlevering, er det på tide å uttrykke sin takknemlighet overfor dem som har gjort denne masteroppgaven mulig.

Først vil jeg takke Anders Marcussen Gullestad for veiledning med oppgaven og for å ha hatt troen på prosjektet fra start. Tilgjengeligheten, tålmodigheten og engasjement ditt for faget er beundringsverdig.

Takk til medstudenter Hans, Max og Pål for støtte under skrivingen, og for vennskap, latter og dårlig humor.

Jeg vil også få takket kollektivet, som har holdt ut med meg den siste tiden, og som har tatt ut av oppvaskmaskinen.

Avslutningsvis vil jeg også få takket morfar, som lærte meg å lese, og for sympati med den krevende prosessen det er å skrive master. Dine anekdoter fra egen hovedfagsoppgaveskriving er satt pris på.

Etter å ha skrevet og lest om maskulinitet i over et år, har jeg også hatt tid til å reflektere over mine egne mannlige rollemodeller. Jeg vil derfor til sist få takke pappa for stoisk ro, omsorg og trygghet (og for korrekturlesning i grevens tid) Denne oppgaven er til deg.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Innledning og formulering av problemstilling	5
Resepsjon og tidligere forskning	7
<i>Omtale i dagspressen</i>	7
<i>Tidligere forskning</i>	10
Giftig maskulinitet, sprengt reparation og klassereise	10
Jeg anerkender ikke l�engere jeres maskulinitet	12
Den interaktive gravsten	14
Teori	16
<i>CSMM</i>	16
<i>Hegemonisk maskulinitet</i>	17
<i>Feministisk omsorgsteori</i>	19
<i>Omsorgsfull maskulinitet</i>	22
<i>Omsorgsfull maskulinitet i et historisk perspektiv</i>	23
Analyse	26
Maskuliniteter i Farskibet	26
<i>Giftig maskulinitet</i>	27
<i>Et alternativt, maskulint uttrykk?</i>	37
<i>Omsorgsfull maskulinitet</i>	39
Maskulinitet og klasse	51
<i>Arbeiderklassemilj�et</i>	51
<i>Klasseskam</i>	55
<i>Arbeiderklasseomsorg?</i>	59
<i>Glenns klassereise</i>	61
<i>Middelklasseblikket</i>	64
Konklusjon: Et omsorgsfullt hegemoni?	70
Litteraturliste	72
Sammendrag	74

Abstract	76
Profesjonsrelevans	77

Innledning og formulering av problemstilling

I 2021 debuterte den danske forfatteren Glenn Bech med *Farskibet*, en autofiksjonell erindringsroman om en sønns bearbeidelse av farens selvmord. Handlingen er lagt til et arbeiderklasse miljø i Horsens og skildrer oppveksten og hverdagen til hovedpersonen Glenn og familien hans. I tillegg til faren, legger romanen mye vekt på skildringen av forholdet mellom Glenn, hans bror og de nye stefedrene som etter hvert etablerer seg i livet deres. Disse karakterene har det til felles at de på en eller annen måte er offer for eller utøver av det romanen omtaler som en «giftig maskulinitet». Denne maskulinitetsformen blir en slags antagonist i romanen, og får skylden for mye av lidelsen som både Glenn og hans familie går gjennom.

Dette begrepet, som kan minne om det engelske begrepet «toxic masculinity», fikk mye oppmerksomhet i omtalen av romanen. Flere av anmelderne har pekt på hvordan *Farskibet* kan tolkes som en form for litterær kritikk av slike «giftige» maskulinitetsformer. Slik en anmelder i Dansk Kristeligt Dagblad formulerer det, kan romanen leses som et «sårbart og kraftfuldt, vredt og omsorgsfuldt kampskrift mod det, der ifølge romanens udsagn ødelagde faderen og efterfølgende familien, nemlig en ”giftig maskulinitet” (...)» (Gregersen 2021). I et essay i danske *pov.International*, hevder Emil Bakkendrup at *Farskibet* er et forsøk på å normalisere et nytt mannsideal hvor omsorg er tillatt for å unngå å reprodusere de verdiene som ledet til farens selvmord (Bakkendrup 2022).

I masteroppgaven vil jeg undersøke *Farskibets* fremstilling av en alternativ form for maskulinitet, hvor omsorg står sentralt. Selv om en slik form for maskulinitet har blitt nevnt i resepsjonen av romanen, mener jeg at den ikke vært gjenstand for en kritisk lesning. For å få en bedre forståelse av en tenkning rundt omsorgsfull maskulinitet, skal jeg lese romanen i lys av Raewyn Connells teori om hegemonisk maskulinitet og Karla Elliotts artikkel «Caring Masculinities: Theorizing an Emerging Concept». Elliott forsøker å vise hvordan omsorgsfull maskulinitet avviser dominans og egenskaper forbundet med dette, og at de isteden omfavner omsorgsfulle verdier som positive følelser, relasjonalt og gjensidig avhengighet (Elliott 2015). Jeg leser dette som et forsøk på å bryte med den maskuline virkeligheten som Raewyn

Connell skisserer opp gjennom sin anerkjente teori om maskulinitet som et makthierarki, hvor noen maskulinitetsidealer alltid dominerer over andre.

Jeg stiller meg i utgangspunktet kritisk til at omsorgsfull maskulinitet kan bryte med Connells teori. For selv om det viser seg at menn kan inneha en form for omsorgsfull maskulinitet, virker det likevel plausibelt å hevde at de kan utøve dominerende. For meg virker det som om Elliott undervurderer et sentralt poeng hos Connell, nemlig at maskuliniteter også fungerer i et samspill med strukturer som rase og klasse. Dominering er altså ikke bare noe som foregår spesifikt i relasjoner mellom kjønn, det er også en praksis som knytter seg til andre sosiale strukturer i samfunnet. Jeg mener at *Farskibet* er en roman som får frem en slik dynamikk mellom klasse og maskulinitet fordi skildringene av mennene foregår veldig tydelig i et arbeiderklassemiljø.

Jeg skal derfor se nærmere på hvordan klasseperspektivet spiller inn på hvordan vi forstår den omsorgsfulle maskuliniteten i *Farskibet* og i Elliots teori. Min analyse blir derfor todelt. Først vil jeg foreta en lesning av *Farskibet* med utgangspunkt i Elliott for å vise hvordan romanen forsøker å forene maskulinitet og omsorg. Deretter vil jeg undersøke om klasseperspektivet gjør at vi må lese denne omsorgsfulle maskuliniteten i et nytt lys. Problemstillingen jeg jobber ut ifra blir derfor: *Hvilken betydning har klasse for fremstillingen av omsorgsfull maskulinitet i Farskibet?*

For å finne svar på dette skal jeg først vise hvordan resepsjonen og den tidligere forskningen har tolket *Farskibet*, med særlig vekt på hvordan de har fremstilt maskulinitetene i romanen. Deretter vil jeg introdusere det teoretiske rammeverket jeg skal bruke for analysen. Jeg benytter meg som nevnt av Elliots teori om omsorgsfull maskulinitet, men kommer også til å bruke Connells teori om hegemonisk maskulinitet for å vise hvordan klasse og maskulinitetsutøvelse henger sammen. Teorikapitlet vil også se på maskulinitet og omsorg i et historisk perspektiv ved Jørgens Lorentzens *Farskapets Historie i Norge*. Dette bidrar med viktige nyanser på begrepet om omsorgsfull maskulinitet. Jeg vil så foreta en lesning av romanen hvor jeg leser den omsorgsfulle maskuliniteten i kontrast til romanens begrep om «giftig maskulinitet». Deretter vil jeg rette fokuset mot *Farskibets* klasseperspektiv hvor særlig hovedpersonens klassereise blir sentral for en ny forståelse av romanen.

Resepsjon og tidligere forskning

Omtale i dagspressen

Farskibet fikk mye oppmerksomhet da den ble utgitt vinteren 2021. Mesteparten av anmeldelsene var positive, og trekker særlig frem romanens eksperimentelle bidrag til autofiksjonen. Et eksempel fra en av de mer begeistrede anmeldelsene finner man i Jyllands-Posten. Her blir Bechs roman omtalt som «Et titanisk vredesudbrud af litterære dimensioner». Anmelder Henriette Bacher Lind mener den er en «kraftpræstation» og at den eksperimenterende stilen er «totalt overbevisende» (Lind 2021). Hun får støtte fra Martin Rohr Gregersen i Kristeligt Dagblad, som mener at Bech har funnet «en stil og form, der overbevisende forløser stoffet i «Farskibet»» (Gregersen 2021).

Jørgen Johansen var imidlertid mer skeptisk til Bechs stil. I Berlinske meldte han at selv om *Farskibet* var viktig og ettertankeskapende autofiksjon, så led den samtidig under «at sproget er på kanten af det umiddelbart læsevenlige og kunstfærdigt søgte» (Johansen 2021). Johansen mener dette gjør at bokens tragiske og knugende historie til tider blir overskygget av forfatterens litterære ambisjoner. Alexander Vesterlund har en lignende innvending i Politiken. Han gir boken 5 hjerter, men påpeker at romanen i sin iver etter å finne den rette formen «trods nødvendigheden også er en form for dokumentation af debutantens forsøg på at blive forfatter» (Vesterlund 2021).

Ser man på den samlede mottakelsen, var det særlig tre områder som ble trukket frem av anmelderne. I tillegg til romanens eksperimentelle form har resepsjonen også vært opptatt av Bechs skildring av en oppvekst uten far og et oppgjør med «giftig» maskulinitet. Anmelderne legger vekt på hvordan romanen er med på å gi det traumatiserte barnet en stemme, og hvordan sårbarhet og omsorg står i kontrast til hardhet og kontroll.

De fleste anmeldelsene tar utgangspunkt i en oppveksthistorie preget av et selvmord i nær familie. Mange har derfor tolket romanen som et slags terapeutisk prosjekt, hvor den voksne fortelleren forsøker å prosessere et traume fra fortiden. Et eksempel er Martin Rohr Gregersen som skriver i Dansk Kristeligt Dagblad at *Farskibet* er «en roman, der over 550 sider undersøger, om og hvordan man i det hele taget kan skrive om et stof, der er så ubærligt, at det nærmest ikke kan erkendes» (Gregersen 2021). En slik psykoterapeutisk lesning virker til

å være gjennomgående i tolkningen. Enkelte har også pekt på hvordan farens fravær utgjør et slags motiv i seg selv. Blant annet skriver Johansen at «Fraværet er fra første side det altdominerende motiv i Glenn Bechs roman (...)» (Johansen 2021).

Tendensen til en psykoanalytisk tolkning, innebærer at tanken om forsoning står sentralt i resepsjonen. Gjennom å gjenoppleve traumene fra barndommen, skal den voksne fortelleren gjøre opp med fortidens demoner. Lone Nikolajsen i *Information* trakk blant annet frem Bechs pressemelding i sin anmeldelse, hvor han beskrev prosjektet sitt som en «djevelutdrivelse» (Nicolajsen 2021). Videre hevder Nicolajsen at oppgjøret med det formative traumet som farens selvmord er, samtidig er et oppgjør med en «giftig maskulinitet»:

I den allermest sekulære, umystiske forstand hviler der en forbandelse over den måte at være mand på, som driver faren til selvmord, stefædrene til vold og hensynsløshed og Glenn og hans bror til fortvivlelse». *Farskibet* er en konfrontation med denne eksistensielle forbandelse – og med den kæmpemessige sorg og vrede, den har affødt (Nicolajsen 2021).

Dette er et eksempel på hvordan maskulinitetstematikken flettes inn i resepsjonen. Farens selvmord forstås som en konsekvens av «giftig» maskulinitet. For å gjøre opp med fortiden, må Glenn derfor ta et oppgjør med denne destruktive mannsrollen. I tråd med den terapeutiske modellen forstår ikke anmelderne dette som et fysisk oppgjør, men som en forsonende imøtekommenhet, hvor omsorg og følelser står sentralt. Det handler om å vende det andre kinnnet til, slik at man kan reparere det ødelagte barnet og komme seg videre. Gjennom å eksemplifisere et annet handlingsmønster, markerer Glenn på samme tid en motstand mot den giftige maskuliniteten.

Amalie Langballe skriver i *Weekendavisen* at det er insisteringen på «det lige dele omsorgsfulde og følelsesfulde, der gør *Farskibet* til så kraftfuld en oplevelse». Avslutningsvis konkluderer hun med at *Farskibet* kan leses som et «manifest for selvomsorg eller medmenneskelighed», og at den demonstrerer hvordan «sårbarhed kan (og måske skal) bæres som et nøgent panser» (Langballe 2021). Gjennomgående er kontrasten mellom det «giftige» og det «omsorgsfulle» viktig i resepsjonen. Det giftige blir

knyttet opp mot en bestemt form for maskulinitet, mens det omsorgsfulle i større grad vektlegges som en del av Glenns personlige heling.

Begrepet «giftig maskulinitet» går igjen i nesten samtlige av anmeldelsene, og blir fremstilt som et sentralt tema i romanen. Særlig stefedrene til Glenn blir trukket frem som eksempler på dette. I resepsjonen er de karakterisert som «ultravoldelige», «sadistiske» og «primitive». Johansen skriver for eksempel at den giftige maskuliniteten finner sitt uttrykk i «omverdenens reaksjoner på Glenns seksualitet og først og fremmest i skildringerne av mennene i morens liv med den voldelige Erik som det giftigste eksemplar» (Johansen 2021). Vold og homofobi oppleves dermed som kjennetegn på den giftige maskuliniteten. Det er med andre ord menn som undertrykker og dominerer andre menn (og kvinner) som karakteriseres som giftige.

Resepsjonen legger samtidig vekt på at giftig maskulinitet er et uttrykk for en mansrolle hvor vonde følelser blir undertrykket. Amalie Langballe fremhever for eksempel i *Weekendavisen* at den volden som utøves i romanen også er rettet innover mot en selv: «Den vold, der både udøves – mændene imellem, mod kvinder og indad mod sig selv – spindes sammen til en samlende fortelling om at blive nægtet og fornægte eget følelsesliv» (Langballe 2021). «Giften» i maskuliniteten påvirker altså ikke bare miljøet rundt disse mennene, den går også utover dem selv.

Romanens form fikk mye oppmerksomhet i dagspressen. Det legges mye vekt på hvordan Bech blander ulike sjangre og stiler, og at romanens narrativ er fragmentert og usammenhengende. Et eksempel finner vi i *Jyllands-Posten*, hvor Henriette Bacher Lind karakteriserer *Farskibet* som en «vild, eksperimenterende og genremæssigt udefinérbar roman». Hun viser til hvordan romanen inneholder eksempler på både «hamrende brutal knækprosa, modernistiske digte sprængfyldt med eksistensielle spørgsmål, dagbogsfortrolige hverdagsreportager, realistiske dialoger eller haikukorte udrob med masser af luft omkring sig» (Lind 2021).

Formen knyttes også opp mot erindringen og «traumearbeidet». Flere av anmelderne har pekt på hvordan formen får en symbolsk funksjon som reflekterer denne tematikken. Vesterlund har for eksempel hevdet at romanens «sprengte» form er en konsekvens av traumearbeidet, hvor syntaksen i seg selv fremstår traumatisert. Dermed får vi en roman

med «aparte sideopsætning og subjektiv betydningsdannelse, lige så meget spredt ud over siderne som prosa i forskjellige afskydninger, skiftende i henvendelsen, snart med en traumatiseret syntaks, med kommaer i hvert ordmelletrum og plutselige linjebrud (...)» (Vesterlund 2021).

Det har også blitt pekt på hvordan Bechs oppsplintrede språk og struktur er en måte å mime selve erindringsprosessen på. Romanen er ikke bare en metode for å huske tilbake til barndommen, den blir også en måte å manifestere denne prosessen tekstlig. Et eksempel er Petersen som skriver «Men det konkrete ligger i måden, hvorpå det fragmenterede sprog mimer det at erindre. For vi erindrer ikke i lige linjer. Især ikke, når det vi mindes er smerteligt og skamfuldt» (Petersen 2021). Her kan man igjen bite seg merke i hvordan resepsjonen gjennomgående er opptatt av å psykologisere romanens uttrykk.

Tidligere forskning

Giftig maskulinitet, sprengt reparation og klasserejse
Tidligere forskning på *Farskibet* har i likhet med dagspressen lagt mye vekt på en psykologisk lesning av romanen, men har i større grad koblet dette opp mot klasseperspektivet. Camilla Schwartz har skrevet om *Farskibet* i sin artikkel «Giftig maskulinitet, sprengt reparation og klasserejse: Om Carl Frode Tillers *Begyndelser* og Glenn Bechs *Farskibet*». Her peker hun på en klassetematisk tendens i nordisk litteratur de siste årene, hvor særlig en form for selvbiografiske verk om å vokse opp i arbeiderklassen har spilt en viktig rolle. Videre fremhever hun en trend hvor samtidslitteraturen ofte leses med interesse for litteraturens opprop til og dialog med velferdsstatens verdier og institusjoner (Schwartz 2021, s. 120).

Schwartz legger imidlertid mer vekt på hvilke *følelser* som er forbundet med å vokse opp i underklassen eller arbeiderklassen. Hun mener at etter hvert som økonomer, sosiologer og litterater fikk øynene opp for klassebegrepet, har litteraturforskningen i en lengre periode vært uinteressert i «psykoanalytiske læsestrategiers fokus på individpsykologiske og ødipale konflikter» (Schwartz 2021, s. 120). Schwartz hevder at *Farskibet* og *Begyndelser* er mindre opptatt av velferdsstatens «amputerte institusjoner», og at de forbinder klasseperspektiver med mer psykososiale perspektiver. Dermed fokuserer hun mindre på klassebetingede

institusjonelle forbindelser, og mer på de psykologiske forbindelsene mellom kjønn, affekt og klasse (Schwartz 2021, s. 121).

Schwartz mener at både *Farskibet* og *Begyndelser* via erindringen undersøker hvordan giftig maskulinitet vokser frem i møtet med fraværende og/eller voldelige omsorgspersoner. Hun definerer giftig maskulinitet som et begrep som «referer til et sæt af kulturelle regler, diskurser og værdier, som typisk knyttes til det mandlige køn». Artikkelen legger særlig vekt på hvordan dette gjelder en norm om å skjule sine egne følelser (Schwartz 2021, s. 124). Schwartz mener dette særskilt gjelder følelser som sårbarhet, hjelpsløshet og angst, men også omsorg og håpefullhet. På den andre siden hevder artikkelen at følelser som vrede og aggresjon er tillatte, da de forventes å være forbundet med maskulin handlekraftighet og maktutøvelse. Relasjoner mellom menn blir dermed forventet å være territoriale og preget av konkurranse og maktkamper.

Schwartz skriver at de to romanene speiler hverandre og gir forskjellige perspektiver på giftig maskulinitet. *Begyndelser* beskriver hvordan en maskulin avstumpet følelsesløshet blir til, mens *Farskibet* handler om å være barn av den og forsøke å unnsnippe den (Schwartz 2021, s. 127). Protagonisten i *Begyndelser*, Terje, viser aldri hva han føler, og bruker denne følelsesløsheten til å skaffe seg en opplevelse av kontroll. En slik beherskelse gjør ham imidlertid også ute av stand til å uttrykke kjærlige følelser, også når han selv vil. I *Farskibet* oppsøker og tillater hovedpersonen sårbarhet, og insisterer på sin rett til å føle i det hele tatt (Schwartz 2021, s. 127). Den kan leses som en tekst som gjennom erindringsprosessen hengir seg til følelsesmessig ambivalens og kaos, og dermed forsøker å unnsnippe den giftige maskulinitetens prinsipper (Schwartz 2021, s. 127).

Artikkelen peker også på hvordan giftig maskulinitet er knyttet til klassereisen de to hovedpersonene er på. Både Glenn og Terje er klassereisende og de første i familien med akademisk utdannelse. Dette preger dynamikken med andre karakterer i romanen. Den relasjonelle bearbeidelsen av denne klassereisen håndteres imidlertid forskjellig. I *Begyndelser* blir søsteren til hovedpersonen, som er en arbeidsløs hjemmesykepleier, en projeksjonsflate for hans eget selvhat. *Farskibet* er ifølge Schwartz på den andre siden drevet av gjentatte forsøk på å hjelpe broren René som er blitt boende hjemme i voksen alder. I stedet for å utstille brorens sårbarhet for å hevde seg selv, mener Schwartz at Glenn beskytter

ham og tar sårbarheten på seg. Dermed reparerer han seg selv ved å ta omsorg (Schwartz 2021, s. 132).

I *Farskibet* forsøker Glenn angivelig å bryte med den giftige maskuliniteten gjennom gjentatte forsøk på å ta omsorg for sin bror i arbeiderklassen. Schwartz mener at Tillers protagonist blir en slags karikert versjon av de maskulinitetsidealer som Bech forsøker å bryte ned. Stemmen i *Begyndelser* er dominert av resignasjon og forsøk på å beskytte en trang og følelsesløs hegemonisk maskulinitet, mens *Farskibet* er vendt mot en åpning av kjønnnet og en åpning mot verden (Schwartz 2021, s. 121). Schwartz hevder at Bech ved å motsette seg den giftige maskuliniteten gjennom å ta omsorg for seg selv og andre, og ved å radikalt åpne seg og rekke ut hånden, tillater plass til sin egen og andres sårbarhet og skrøpelighet. Da forløses ikke bare jeget, men også minnet om dets døde far (Schwartz 2021, s. 135). Avslutningsvis sier Schwartz at hun håper Bechs roman peker inn i nye begynnelse for maskuliniteter og kjønn i det hele tatt, hinsides patriarkatet.

Jeg anerkender ikke lenger jeres maskulinitet
Schwartz har også vært med å skrive artikkelen «Jeg anerkender ikke lenger jeres maskulinitet. Mænd, vold, klasse og seksualitet i forbindelseslinjerne mellom 1970-erne og i dag», sammen med Jon Helt Haarder og Troels Obbekær. Her sammenlignes Bechs forfatterskap, samt andre eksempler fra samtidslitteraturen og 1970-tallets litterære utforskning av maskulinitet. Forfatterne av artikkelen mener et fellestrekk er at tekstenes avsenderposisjon kan knyttes til en mannlig, skeiv forteller gjennom selvbiografisk stoff. Artikkelen hevder å belyse et på samme tid krisepreget og løfterikt oppbrudd med tradisjonelle maskulinitetskonsepsjoner (Haarder m.fl. 2021, s. 11). Den trekker frem tre forhold som sentrale i verkene: vold, homofili og gjenbruk av 1970-tallet.

Artikkelen hevder at 1970-tallet bar preg av en «gjenforhandling» om maskulinitet. Haarder m.fl. hevder at en slik gjenforhandling ble født av kvinnefrigjørelsen og at den rommet både muligheter og utfordringer for menn. Både i dag og på 70-tallet, kan man finne eksempler på hvordan heteronormative kjønnsidealer betraktes fra «outsidernes» perspektiv, særlig skeives. De trekker frem Christian Kampmann som et eksempel fra 70-tallet, hvor den skeive mannens erfaringer med å føle seg utenfor står sentralt. Protagonisten beveger seg fra å kamuflere sitt avvik til utspring og aksept (Haarder m.fl. 2021, s. 13).

Artikkelforfatterne mener det i begge perioder foregår et slags oppgjør med det patriarkalske bildet av maskuliniteten. Dette kommer frem gjennom en lengsel etter å «følelsmessig» gjøre sitt kjønn på nye måter. Oppgjøret er definert av å anerkjenne sårbarhet og skrøpelighet. Hos Bech og Kampmann representerer den maskuline heteronormative «ham» en kulturell skole som innebærer anerkjennelse når den gjøres riktig og eksklusjon når man utøver den feil. Det foregår altså ikke bare en diagnostisering av heteronormative kjønnsstrukturer. Man er også opptatt av å endre på dem (Haarder m.fl. 2021, s. 14).

En del av dette oppgjøret, innebærer ifølge artikkelen et oppgjør med vold. Kampmanns forfatterskap bærer preg av et sammenstøt mellom tematiseringen av maskulin følsomhet og ekstrem vold. En slik tematikk finner man også hos Bech og Niels Frank, som knytter dette opp mot en skeiv legning. Hos dem er imidlertid dødsvolden mot blant annet homofile beskrevet som en del av maskulinitetsundersøkelsene og forsøkene på å finne alternativer. Den utgjør et utgangspunkt for diskusjonen om mannsrollen, og ikke konklusjonen (Haarder m.fl. 2021, s. 16). Bech og Frank møter volden med en «inklusiv» poetikk, som rommer en form for klassebevisst politikk med en viss motstilling mot maskulin psykopati gjennom en «bløtere» mannlighet (Haarder m.fl. 2021, s. 22).

Haarder m.fl. peker dermed også på hvordan forfattere som Bech er interseksjonelle. De parer gjenforhandlinger om maskulinitet med andre gjenforhandlinger. For Bech gjelder dette en gjenforhandling om klasse (Haarder m.fl. 2021, s. 16). Dermed fremstilles forholdet mellom maskulinitet og vold i et større klasseperspektiv. Artikkelforfatterne sammenligner Frank og Bech med Edouard Louis fortellinger om vold og homofobi i den franske provinsen. Louis mener den provinsielle underklassens voldsutøvelse har opphav i en samfunnsmessig utnyttelse, ydmykelse og undertrykkelse. Volden som utøves i arbeiderklassen kan dermed betraktes som en form for symbolsk vold mot stat og politikere (Haarder m.fl. 2021, s. 20).

Den «giftige» maskuliniteten blir i Haarders tekst i stor grad koblet opp mot patriarkatets heteronormative maskulinitetsbilde. De maskuline «gjenforhandlingene» utføres dermed ofte av skeive menn. I analysen tillegges disse mennene egenskaper som følsomhet og sårbarhet, noe som ikke passer inn i den heteromaskuline maskulinitetskonstruksjonen. På denne måten er det ikke bare bestemte karakterer i en roman som tar et oppgjør med den giftige maskuliniteten. Oppgjøret er i større grad knyttet til bestemte subgrupper av menn. Samtidig fremkommer det av en slik analyse at den fysiske volden som utøves mot menn (og kvinner) i

arbeiderklassen, retter seg mot dem som tør å vise sine følsomme sider. Den er ikke blind, men vender seg tilsynelatende mot det tradisjonelt «feminine».

Den interaktive gravsten

Litteraturviter Dag Heede publiserte en kort anmeldelse av *Farskibet* i litteraturtidsskriftet *Standart*. Han trekker særlig frem en «stærk og kompromisløs vilje til form», samt tematiseringen av giftig maskulinitet. Heede omtaler romanen som et «teksteksperiment», og mener den løpende forsøker å finne den passende formen til det smertefulle stoffet (Heede 2021, s. 68). I anmeldelsen sammenligner han Bech med Gustave Flaubert og hans søken etter en presis måte å fange virkeligheten på. Samtidig mener han at Bech har et mer presist mål, som er å finne et språk for å minnes sin far som begikk selvmord da han var liten (Heede 2021, s. 68). Heede mener Bech gjennom sitt prosjekt forsøker å bringe den døde tilbake fra underverdenen gjennom en språklig sannhet og kunstnerisk skjønnhet. Resultatet er en «tøvende, afsøgende, stødvis, hakkende, staccato-agtig «taleskrift» med en overflod af forsigtigheds og distansemarkører: gåseøjne, kommaer, tænkeprikker» (Heede 2021, s. 69).

Heede peker også på hvordan giftig maskulinitet er «roden til alt ondt i Bechs univers» (Heede 2021, s. 69). Han trekker frem Glenns sadistiske stefar som voldtok moren og hans alkoholiserende farfar som forpestet livet til sine sønner. Heede hevder farfaren indirekte utpekes som hovedårsaken til at Glenns far tok sitt eget liv, i en blanding av selvforakt og avmakt. I anmeldelsen trekkes også Søren frem som en «måske kærlig, men også afstumpet og ufølsom proletarmand» (Heede 2021, s. 69). Heede peker på hvordan Glenn har et ambivalent forhold til Sørensin homofobi og at han vemmes av «den voksne mands proletarmaskulinitet (Heede 2021, s. 69).

Anmeldelsen trekker også frem hvordan Glenns klassereise gjør at han når frem til en ny form for mannlighet som skeiv og velutdannet. Dette gjør at han kan omfavne sin medfødte følsomhet og blant annet få ham til å ta ansvar for sin bror som lider av atferdsvansker og representerer en form for maskulinitet som er uhyggelig lik stefedrenes (Heede 2021, s. 69). Heede mener også at romanen munner ut i en forsiktig optimisme som antyder at spøkelset etter faren bortmanes. Han konkluderer med at Glenns skeive legning er den eneste sunne overlevelsesmuligheten i «denne sump af giftig, ødelæggende og selvdestruktiv hetero-

maskulinitet, der synes at nedarves og reproduceres gennem generationer» (Heede 2021, s. 69).

Teori

Vi har nå sett hvordan Glenn fremstår som et omsorgsfullt alternativ til den giftige maskuliniteten i romanen. Jeg skal nå presentere et teoretisk rammeverk for hvordan vi kan forstå dette som en form for omsorgsfull maskulinitet. Dette skal jeg gjøre gjennom noen perspektiver fra maskulinitetsteori. Først skisserer jeg helt kort opp hvordan dette forskningsfeltet ser ut i dag, før jeg presenterer teoretikerne jeg kommer til å bruke i oppgaven.

CSMM

Mannsrollene er i stadig endring. Dette reflekteres også i forskningen på dem. I teksten «So What Has Been, Is, and Might Be Going on in Studying Men and Masculinities? Some Continuities and Discontinuities», forsøker Jeff Hearn å gi en oversikt over utviklingen i critical studies on men and masculinities (Fra nå av CSMM), fra 70-tallet og frem til i dag. Her peker han blant annet på hvor komplekse teoriene om maskuliniteter har blitt. CSMM har latt seg påvirke av blant annet ulike feminismeteorier, skeive studier, anti-imperialisme, borgerrettigheter, antirasisme, miljøbevegelser, kritiske rasestudier, og interseksjonalitet (Hearn 2019, s. 54).

Et eksempel på denne stadig voksende floraen av kritiske maskulinitetsstudier er Karla Elliotts «Caring Masculinities: Theorizing an Emerging Concept». Her forsøker hun å skissere opp et rammeverk for det hun mener er et fremvoksende felt innenfor CSMM: *omsorgsfulle maskuliniteter*. Elliot mener at slike omsorgsfulle maskuliniteter kan utgjøre en viktig del av menns engasjement i likestilling og at de tilbyr et potensiale for en vedvarende sosial endring for menn og kjønnsforhold (Elliott 2016, s. 241). Hovedargumentet hennes er at omsorgsfulle maskuliniteter er maskuline identiteter som avviser dominering og karakteristikk beslektet med dette, og at de dermed kan motvirke en forståelse av maskulinitet som preget av makt og dominering av andre. (Elliott 2015, s. 240).

Elliotts tekst kombinerer teori fra CSMM med feministisk omsorgsteori. Hun tar utgangspunkt i Raweyn Connells anerkjente maskulinitetsteori om hegemonisk maskulinitet, som hun så leser i lys av Carol Gilligans omsorgsetikk. Selv om denne omsorgsetikken tradisjonelt har vært forbundet med kvinner, mener Elliott det er mulig å inkorporere den hos menn og maskuliniteter. I teksten argumenterer hun for at omsorgsfulle maskuliniteter bytter

ut tradisjonelle maskuline verdier som beskyttelse og forsørgelse med verdier som relasjonalt og gjensidig avhengighet. Dette gjøres blant annet gjennom å engasjere menn mer i omsorgsarbeid og deltakelse i barne- og familielivet. Elliott mener at menn kan tilegne seg pleiende holdninger og følelser gjennom å yte omsorg for andre.

Hegemonisk maskulinitet

Connells begrep om hegemoni er hentet fra Antonio Gramscis analyse av klasserelasjoner, og refererer til en kulturell dynamikk hvor en bestemt gruppe gjør krav på og opprettholder en ledende posisjon i det sosiale livet (Connell 2005, s. 77). Connell innlemmet dette begrepet i maskulinitetsteorien for å fremheve at maskulinitet er en sosial, relasjonell og dynamisk størrelse, forankret i historien. Hun forstår kjønn som en måte å organisere sosial praksis på, som hele tiden refererer til kroppene våre og hva disse kan gjøre. Sosial praksis er noe som responderer på bestemte situasjoner og formes gjennom bestemte strukturer av sosiale relasjoner. Kjønnrelasjoner, de relasjonene mellom mennesker og grupper som er organisert gjennom reproduksjonsarenaen, er ifølge Connell med på å forme en av de største strukturene i alle dokumenterte samfunn (Connell 2005, s. 72).

Kjønn er ifølge Connell en måte å strukturere sosial praksis på generelt, ikke en spesifikk praksis. På denne måten er den uløselig knyttet sammen med andre sosiale strukturer. Derfor er det ifølge Connell blitt vanlig å snakke om at kjønn også interagerer med rase og klasse (Connell 2005, s. 75). Det dette koker ned til, er at maskulinitet ifølge Connell må forstås som en sosial praksis i relasjon til andre. Det finnes ikke bare én form for maskulinitet, det finnes flere, og de ulike maskulinitetsformene vil alltid endre seg i takt med kulturen og historien. Samtidig er det viktig for Connell å få frem at det finnes et mønster av relasjoner innenfor bestemte former for maskulinitet. For å forstå hvordan maskuliniteten endrer seg, er det viktig å forstå hvordan relasjonene mellom disse ulike grupperingene av maskulinitet fungerer.

Connell mener at én form for maskulinitet til enhver tid vil være kulturelt glorifisert (Connell 2005, s. 77). Hegemonisk maskulinitet handler om å vise at sosiale grupper vil danne hierarkier hvor noen dominerer og undertrykker andre. Innenfor kjønnrelasjoner mener Connell at dette gjenspeiles i hvordan menn har en dominerende posisjon ovenfor kvinner, en struktur Connell omtaler som «patriarkatet». Innenfor de ulike grupperingene

av maskuliniteter, betyr dette at én form for maskulinitet til enhver tid vil være en form for ideal som undertrykker andre former for maskuliniteter. Connell understreker at hegemonisk maskulinitet er en historisk mobil relasjon, og at nye grupper kan utfordre den og danne et nytt hegemoni. Når forholdene for å forsvare patriarkatet endrer seg, vil grunnlaget for en bestemt maskulinitets dominans utslettes og overtas av andre (Connell 2005, s. 77).

At én gruppe menn danner toppen av et hierarki og dominerer andre, vil på samme tid innebære at andre grupper blir dominert eller underordnet. Ifølge Connell er det viktigste eksemplet i vestlige samfunn hvordan heteroseksuelle menn dominerer og homofile menn blir dominert. Stigmatiseringen og undertrykkelsen som homofile er utsatt for i samfunnet, posisjonerer dem ifølge Connell på bunnen av det mannlige kjønns hierarkiet. I den patriarkalske ideologien blir skeivhet et «oppholdssted» for alt som er symbolsk utvist fra den hegemoniske maskuliniteten. Dette kan være alt fra preferanser i interiør til anal tilfredsstillelse. Ifølge Connell har dette å gjøre med hvordan skeivhet for den hegemoniske maskuliniteten er forbundet med femininitet. Etersom den hegemoniske maskuliniteten underordner seg kvinner i hierarkiet, vil også maskuliniteter som assosieres med det feminine bli offer for dominerende og maktspill. Feminin symbolikk er sett kraftig ned på.

Connell fremhever også hvordan flesteparten av menn ikke møter kravene til den hegemoniske maskuliniteten. Det er få som faktisk praktiserer de hegemoniske mønstrene fullt ut. Likevel er det tilfellet at majoriteten av menn får fordeler av hegemoniet, ettersom de tjener på den patriarkalske underordningen av kvinner. Et stort antall menn kan altså ha en kobling til det hegemoniske prosjektet, selv om det ikke er legemliggjort i dem selv. Connell kaller dette for medvirkning til det hegemoniske prosjektet. De aksepterer den hegemoniske orden, men risikerer ingenting for den og gjør ingenting for å motvirke den. På denne måten kan menn for eksempel være gode ektefeller og fedre for sine barn hvor dominerende ikke er en del av hverdagen, men fremdeles være delaktig i å opprettholde hegemoniske strukturer (Connell 2005, s. 79).

Connell trekker også frem en siste kategori for relasjonene mellom maskuliniteter, nemlig marginaliserte maskuliniteter. Hegemoni, underordning og medvirkning er relasjoner internt i kjønnsordenen. Samtidig gjør samspillet kjønn har med andre strukturer som klasse og rase, at

det også skapes flere forhold mellom maskulinitetene. Connell fremhever at det for eksempel ikke finnes en gitt middelklassemaskulinitet og en gitt arbeiderklassemaskulinitet. Begge blir formet og reformert gjennom en sosial dynamikk hvor både klasse og kjønnsrelasjoner står simultant på spill (Connell 2005, s. 80). Connell understreker også at marginalisering alltid vil være relativ til autorisasjonen hos den hegemoniske maskuliniteten i den dominerende gruppen. For eksempel kan svarte atleter være eksempler på hegemonisk maskulinitet, men svarte menn kan fremdeles bli undertrykket på en generell basis (Connell 2005, s. 81).

Siden teorien ble lansert i 1987, har den rukket å høste en del kritikk. Blant annet har den blitt kritisert for å være redusjonistisk, essensialistisk og simplistisk. Connell reformulerte derfor begrepet noe sammen med Messerschmidt i artikkelen «Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept» i 2005. Blant annet fremheves det hvordan marginaliserte grupper i større grad er aktører i utformingen av maskuliniteter enn beskrevet i den opprinnelige teorien. Her trekker de frem begrepet «protest masculinity», som viser til hvordan menn i lokale arbeiderklassemiljøer forsøker å oppnå en form for makt som er typisk for den hegemoniske maskuliniteten i vestlige land, men hvor man ikke har de økonomiske ressursene og den institusjonelle autoriteten til å underbygge slike regionale og globale mønstre (Connell og Messerschmidt 2005, s. 848).

Det pekes også på at man kan oppnå hegemoni gjennom å inkorporere tidligere marginaliserte maskuliniteter heller enn å aktivt undertrykke dem gjennom vold eller mangel på anerkjennelse. Man kan altså ha både inkorporering og undertrykkelse på én gang. Artikkelen bruker skeive maskuliniteter i vestlige, urbane samfunn som et eksempel. Her kan skeive samfunn oppleve alt fra homofobisk vold til kulturell feiring og politisk representasjon (Connell and Messerschmidt 2005, s. 848).

Feministisk omsorgsteori

I «Caring masculinities» forsøker Elliott å finne en måte for menn å bryte med Connells hegemoniske maskulinitetsmodell. For å kunne gjøre dette er det helt sentralt å finne en måte man kan avvise den dominerende dynamikken på. Elliott bruker feministisk omsorgsteori for å illustrere hvordan en slik anti-dominerende holdning er mulig.

Omsorgsteori har vært sterkt påvirket av feministisk omsorgsetikk. Den startet som en respons på angloamerikansk moralteori på midten av 1900-tallet (Mercer 2022, s. 2). Her har særlig

psykologen Carol Gilligans arbeid vært viktig. Hun jobbet for å få frem flere kvinnelige stemmer i utviklingsstudier. I boken *Med en annen stemme: psykologisk teori og kvinners utvikling*, argumenterte Gilligan blant annet for at menn og kvinner forholder seg ulikt til moralske spørsmål, og at kvinners definisjon av moral skiller seg fra menns. Dette knyttet hun blant annet opp mot kvinners omsorgsfølelse:

Men akkurat som de styrende konvensjoner bak kvinners moralvurderinger er forskjellige fra menns, er kvinners definisjon av moral forskjellig fra den som er utledet fra studier om menn. Siden kvinner oppfatter moral mer som en sak om omsorg og ansvar i relasjoner enn som rettigheter og regler, er utviklingen i deres moraltenkning knyttet til forandringer i forståelsen av ansvar og forhold. (Gilligan 2002, s. 102).

Gilligan mente at kvinner er mest opptatt av relasjoner og ansvar for andre i moralske spørsmål, mens menn forholder seg mer til en logikkpreget og analytisk etikk. For Gilligan virket omsorg til å være en slags iboende egenskap ved å være kvinne. I en rekke intervjuer gjort med kvinner, blant annet i forbindelse med abortspørsmålet, mener hun å finne tendenser som viser dette. Hun mente at kvinners definisjon av selvet og dets verdi er grunnlagt på evnen til å vise omsorg for og beskytte andre, hvor alle grunnegenskaper kvinnen vil ha forutsetter *en annen* (Gilligan 2002, s. 108). Gilligan hevdet at funnene hennes viste et forhold mellom feminin sosialisering og maskulin dominerende (Mercer 2022, s. 2).

Den moralpsykologiske analysen til Gilligan var en viktig del av et fremvoksende filosofisk felt som utviklet etisk teori med utgangspunkt i kjønnsdelt arbeid. Omsorgsetikken ble imidlertid raskt reformulert som et eksplisitt feministisk prosjekt. Den fokuserte ikke bare på den kjønnsdelte distribusjonen av omsorgsarbeid, men også urettferdigheten i den patriarkalske dominerende som skapte den. Gjennom en slik omskriving, ble ikke omsorg bare betraktet som et naturlig gode, men også som en viktig verdi for feministiske prosjekter (Mercer 2022, s. 3). Omsorg, og fordelingen av den, ble viktig for å kritisere de patriarkalske strukturene.

Elliott peker på at omsorg fra et feministisk perspektiv kan bli betraktet ikke bare som et praktisk fenomen, men også som noe relasjonelt, emosjonelt, intimt og affektivt. Hun viser til Maher, Wright og Tanners (2013) teori om «relasjonell ansvarlighet». Dette handler om hvordan omsorgshandlinger- og ansvar er affektivt forhandlet frem i relasjon til behovene,

lystene, preferansene og individualiteten til omsorgsmottakeren. Elliott trekker også frem hvordan det feministiske arbeidet med omsorg identifiserer omsorg som en essensiell og uunngåelig del av menneskelivet. Det er en integrert del av menneskelig overlevelse. Alle mennesker vil ha behov for omsorg på ett eller annet tidspunkt i livet (Elliott 2016, s. 249).

«Caring masculinities» trekker også frem Held (2006), som mener følelser er en sentral del av feministisk omsorgsetikk. Hun mener omsorgsfull etikk verdsetter følelser heller enn å avvise dem. Følelser som sympati, empati, sensitivitet og lydhørhet blir ansett for å være moralske følelser det er viktig å dyrke frem. Held mener omsorg strekker seg utenfor nære familiære og vennskapelige relasjoner. Man må også inkludere lærere, velferdsstater og sosiale bånd. En slik forståelse av omsorg mener Held kan bidra til et omsorgsfullt etos som motiverer individer til å bry seg om andre. Å støtte en slik bred, institusjonell forståelse av omsorg og se at den fungerer kan avle mer omsorg. (Elliott 2016, s. 250).

Avhengighet er også en sentral faktor i feministisk omsorgsetikk. Elliott viser til Toronto (1993), som adresserer hvordan avhengighet er viktig i omsorgsteori fordi alle mennesker er avhengige av omsorg, og at alle derfor på en eller annen måte er avhengige av andre. Slik er de fleste til tider også utsatt for en viss ulikhet, ettersom det å bli tatt vare på utgjør et skjevt maktforhold. Dette skjeve maktforholdet har ifølge Elliott også vært et grunnlag for kritikk av den feministiske omsorgsteorien. Hun viser til hvordan Kittay (1993) imidlertid har forsvart avhengighetsdimensjonen ved å skille mellom maktulikhet i avhengighetsrelasjoner og opplevelse av dominering i maktrelasjoner. Kittay mener maktulikhet er en endemisk del av avhengighetsrelasjoner, men at dette ikke er ensbetydende med dominering.

I boka *Love's labor; Essays on Women, Equality and Dependency*, peker Kittay på hvordan dominering innebærer å utøve makt over andre mot dennes beste intensjoner. Med referanse til Sara Ruddick (1995), skriver hun at dominering i metaforisk forstand behandler den dominerte som om hun var et eiendomsobjekt. Kittay hevder at dominering er en illegitim utøvelse av makt, og iboende urettferdig. (Kittay 2019, s. 38). Både den som gir omsorg og den som får omsorg kan transformere en avhengighetsrelasjon om til en domineringsrelasjon. Den som gir omsorg kan enkelt utnytte sin posisjon, men også den som mottar omsorg kan utnytte sin posisjon ved å for eksempel kreve for mye i relasjonen (Kittay 2019, s. 39). Maktulikhet kan imidlertid noen ganger være nødvendig for at en omsorgsutøver skal få gjort

jobben sin. Maktulikhhet er kompatibelt med omsorg og rettferdighet, dersom det er til det beste for omsorgsmottakeren (Kittay 2019, s. 38).

Avhengighetsproblemet gjør at noen teoretikere heller velger å bruke begrepet «interdependence» eller gjensidig avhengighet. Ifølge Held innebærer dette å vektlegge relasjonaliteten og de sammenvevde interessene i et omsorgsforhold. Gjensidig avhengighet anerkjenner at omsorgsrelasjoner ikke er lineære, hvor omsorgen bare blir gitt fra en part og mottatt av en annen. Tanken om gjensidig avhengighet fremhever hvordan alle er avhengige av hverandre på ulike tider og på ulike måter. Slik eksisterer alle innenfor gjensidige nettverk. Som sosiale og emosjonelle dyr, eksisterer alle mennesker innenfor nettverk av emosjonelle, gjensidige relasjoner. Dette fremhever de emosjonelle, gjensidige og sosiale aspektene ved gjensidig avhengighet (Elliott 2016, s. 251).

Omsorgsfull maskulinitet

Elliott mener at man med utgangspunkt i den feministiske omsorgsteorien kan endre forestillingen om maskulinitet som karakterisert av makt og dominering over andre. Den feministiske omsorgsetikken tilbyr noen verktøy for å avvise dominering, og er derfor en måte å skape en ny forståelse av hva maskuline identiteter kan være. Gjennom å omfavne de affektive, relasjonelle, emosjonelle og gjensidig avhengige kvalitetene som omsorg tilbyr, mener Elliott at maskuliniteter kan omarbeides til omsorgsfulle maskuliniteter (Elliott 2016, s. 252). Elliott hevder at «There is no place for these positive emotions in dominating hegemonic masculinity». Dersom man integrerer omsorgsfulle verdier i maskulinitetene, virker det derfor til å være mulig å bryte med Connells teori om hegemonisk maskulinitet. Som Kittay påpeker innebærer dominering å utøve makt over andre mot deres beste intensjoner. I en omsorgsrelasjon hvor gjensidig avhengighet står sentralt, unngår man slik dominering fordi begge parters behov og følelser blir ivaretatt. Samtidig har vi sett at den feministiske omsorgsetikken primært har vært forbundet med kvinner. Hvordan mener Elliott at vi skal overføre slike egenskaper til menn, dersom maskuliniteter i utgangspunktet karakteriseres av makt og dominering? I «Caring masculinities» pekes det blant annet på hvordan man bør jobbe for å engasjere menn i omsorgsarbeid. Hun referer til Hanlon (2012) som hevder at omsorgsarbeid blir assosiert med å ha en mer fleksibel definisjon av maskulinitet, mannsroller og menns omsorgsfulle potensiale. Gjennom omsorgsarbeid kan menn utvikle en «mykere» maskulinitet og konfrontere frykten sin for sårbarhet (Elliott 2016, s. 255).

Elliott trekker også frem hvordan omsorgsarbeid knyttet til barn kan være en måte for menn å endre maskuliniteten sin på. Her trekker hun frem forskning på Canadiske fedre som mener at fedrene aktivt rekonstruerer maskulinitetene sine til å inkludere aspekter av tradisjonelle feminine karakteristikk (Elliott 2021, s. 255). Avslutningsvis hevder Elliott at det ikke er så farlig om menn i utgangspunktet har omsorgsfulle holdninger og følelser. Dersom de utøver omsorgsarbeid, kan pleiende holdninger og følelser utvikles i menn. På denne måten mener Elliott at menns omsorg effektivt kan endre kjønn (Elliott 2016, s. 255).

Omsorgsfull maskulinitet i et historisk perspektiv

Et spørsmål som melder seg etter å ha lest «Caring masculinities», er hvorvidt maskulinitet og omsorg i utgangspunktet er så adskilte størrelser som det Elliott skal ha det til. Når hun for eksempel skriver at fedre aktivt rekonstruerer maskulinitetene sine til å inkludere tradisjonelle feminine karakteristikk, kan man lure på hvorvidt ikke også fedre har hatt en slags maskulin omsorg for sine barn.

I boken *Fra Farskapets Historie I Norge 1850-2012*, forsøker Jørgen Lorentzen å vise hvordan menn også har deltatt i omsorgsarbeid. Han utfordrer tanken om det han mener er en nærmest unison enighet om at fedre før i tiden var fjerne, distanserte, autoritære og fraværende. «Omsorgsfulle fedre i gamle dager ble nærmest ansett for å være et undergrunnsfenomen» (Lorentzen 2012, s. 9). Lorentzen setter dette i sammenheng med teorien om separate sfærer, og dens innflytelse på forståelsen av relasjonen mellom kjønnene fra 1800-tallet og fremover (Lorentzen 2012, s. 27). I en slik teori er menn og kvinner delt i en offentlighetssfære og en privatsfære, hvor kvinnen hører til den private og mannen til den offentlige. Lorentzen viser til nyere forskning som stiller seg kritisk til en slik forståelse av farens posisjon utenfor familien på 1800-tallet.

Lorentzen viser til blant annet Davidhoff&Hall (2002), som peker på hvordan lokale kilder ofte viser at menn var intenst involvert i familielivet, og hadde en kjærlig interesse for sine barns liv. De skriver om fedre som i lengre tid tar seg av barna mens moren er bortreist, eller som vier barna oppmerksomhet når de er syke. Ifølge Lorentzen argumenterer Davidoff&Hall for at noen fedre også var aktivt involvert i omsorgsarbeid og satt oppe og våket over syke (Lorentzen 2012, s. 29). Lorentzen skriver også om hvordan menn deltok aktivt under fødselen på 1800-tallet i Norden. Dette handlet ikke bare om det praktiske ved at fødselen

forekom hjemme, men en grunnleggende betydning av farskapet for fars egen maskulinitet og et ønske om å vise kona støtte og nærhet. At han deltok i fødselen mener Lorentzen sier noe om tilstedeværelse i familien. Han viser blant annet til rettsprotokoller i Skåne som tyder på at det å føde på mannens lår var utbredt i Norden før 1850 (Lorentzen 2012, s. 31).

Hjemmekjærheten avtar imidlertid på slutten av århundret, når det blir utfordret av en stadig voksende (mannlig) offentlighet, profesjonalisering av yrkeslivet og menns politiske og ideologiske engasjement (Lorentzen 2012, s. 29). På grunn av de endrede produksjonsforholdene, måtte menn gradvis bevege seg ut av husholdet for å kunne forsørge familien. Dette er en vedvarende prosess som forsterkes utover på midten av 1900-tallet. Ut fra et slikt perspektiv mener Lorentzen at mennene opplever et brudd hvor man i en forstand kan si at mennene «forvises» fra en hjemmeproduksjon til en atskilt profesjonalisert produksjon eller begynnende industriproduksjon (Lorentzen 2012, s. 109).

Når Elliott trekker frem hvordan den feministiske omsorgsetikken tar utgangspunkt i omsorgsfulle kvaliteter som noe man tradisjonelt har forbundet med kvinner, virker ikke dette til å være helt presist. Lorentzen viser at menn har deltatt mye mer i omsorgsarbeid enn man tidligere har antatt. Dette var ikke noe menn bare gjorde fordi det var praktisk, men også fordi menn hadde et genuint behov for å delta i oppdragelsen av barna sine. Når «Caring masculinities» forsøker å endre menn gjennom omsorgsarbeid, tar den ikke nok hensyn til hvordan den historiske og samfunnsmessige utviklingen har presset menn ut av sine omsorgsfulle roller. Som et resultat av økende industrialisering og endrede produksjonsforhold, blir også mannsidealene endret. Dette er også med på å fremheve de interseksjonelle aspektene ved maskulinitetsforståelse, hvor kapitalisme og markedskrefter får konsekvenser for maskulinitetsutformingen.

Den feministiske teoriens behov for å knytte omsorgen opp mot kvinnelighet, har imidlertid større ideologiske slagsider. Lorentzen refererer til Solheim (2007) som peker på hvordan den kulturelle diskursen om morskapet kan betraktes som selve kjernen i den kulturelle kampen om kvinneligheten. Når man etter hvert kommer til husmorperioden er kvinnen først og fremst en mor, og det er dette som realiserer hennes kvinnelige essens. Lorentzen hevder at med ekteskapskommisjonen forener en komplimentær kjønnstanke morsidealiseringsen med en likhetsfilosofi (Lorentzen 2012, s. 109). Det blir derfor viktig for feministisk teori å anerkjenne kvaliteter som omsorg, som er så nært knyttet til morskapet. Samtidig blir

mennene også ifølge Lorentzen satt til side i kampen om hjemmet. De skyves fra å være *i* familien til å være *for* familien (Lorentzen 2012, s. 109). Vi skal senere se hvordan dette endrer menns syn på hva god omsorg er.

Analyse

Maskuliniteter i *Farskibet*

Når vi nå har lagt et teoretisk grunnlag for hvordan man kan tenke rundt omsorgsfulle maskuliniteter, kan vi begynne å undersøke hvordan dette kommer til uttrykk i *Farskibet*

Før vi gyver løs på analysen, er det imidlertid nødvendig med noen innledende bemerkninger til hvordan romanen er bygget opp. Som resepsjonen også har lagt vekt på, er *Farskibet* skrevet som en eksperimentell erindringsroman. Det er en roman som bruker formen aktivt for å gi leseren en slags autentisk opplevelse av å bevitne en erindringsprosess. Samtidig er det en måte for fortelleren i romanen å huske tilbake på seg selv som barn. Slik det har blitt påpekt i resepsjonen, er dette en del av et slags terapeutisk prosjekt, hvor den voksne fortelleren forsøker å ta vare på barnet i seg. Enkelte steder i analysen har jeg kalt et slikt forsøk på å ivareta barnet for psykoterapi. Dette er noe som Schwartz også påpeker i sin forskning. Jeg gjør dette både for å fremheve hvordan romanens form speiler et slags følsomt og omsorgsfullt uttrykk i romanen, men også for å fremheve romanens narratologiske oppbygning.

Fordi *Farskibet* er en erindringsroman hvor Glenn husker tilbake til barndommen og sitt unge voksenliv, er den voksne Glenn den overordnede fortelleren i romanen. Fortellingen hopper imidlertid frem og tilbake i tid, og det kan derfor variere om det er den voksne Glenn eller barnet Glenn som ser. I tillegg foregår det også ofte en dialog mellom den voksne Glenn og barnet Glenn, hvor den voksne Glenn henvender seg til barnet i seg. Det er her jeg mener den psykoanalytiske lesningen kommer inn. Gjennom den eksperimentelle formen blir det mulig for den voksne fortelleren å henvende seg til sitt tidligere jeg, og gjenoppdage og bearbeide opplevelser fra fortiden. Jeg mener likevel det er den voksne fortelleren som har perspektivet i romanen. Han ser tilbake på hendelser som har skjedd før, selv om de noen ganger er formidlet som om barnet ser dem i nåtid. Noen ganger bryter riktignok romanen med dette perspektivet og lar andre karakterer få komme til ordet. Dette kommer jeg tilbake til.

Romanen leker seg også med tegnsetting, mellomrom, store og små bokstaver, font og lignende. Dette er en viktig del av romanens uttrykk, og gjør at den til tider fremstår rotete, kaotisk og hakkete. Det er en måte for romanen å etterligne erindringsprosessen på, særlig når

den forsøker å uttrykke minner om vanskelige hendelser. Når jeg har gjengitt sitater i oppgaven har jeg derfor gjengitt dem slik de står skrevet i romanen. Dette bryter noen ganger med normene for innføring av sitater i masteroppgaver, men jeg håper leseren vil kunne tilgi meg dette.

Giftig maskulinitet

Grunnlaget for en diskusjon om maskulinitet i *Farskibet*, finner vi litt over halvveis inn i romanen når Glenn henvender seg til sin far og erklærer med store bokstaver at «DET VAR GIFTIG MASKULINITET, der ødelagde og fortsat ville ødelægge livet, både for dig, mig og alle omkring os» (Bech 2021, s. 325). På samme side kan vi også finne en slags utfordring til hovedpersonen, signert hans voldelige stefar, Erik: «*Og hvad, mester, har du så egentlig tænkt dig at gøre ved dét?*». Her er vi vitne til to momenter som er viktige for analysen: Romanen diagnostiserer et problem og oppfordrer til en løsning. For å kunne gå i dybden på maskulinitetsfremstillingen i *Farskibet*, må vi derfor først se nærmere på hvordan «giftig» maskulinitet er fremstilt og hvilken funksjon den har i romanen. Deretter må vi undersøke hvordan romanen svarer på utfordringen om å gjøre noe med den.

Begrepet giftig maskulinitet blir ikke nevnt andre steder i romanen, og blir aldri direkte definert. Likevel kan vi sette det i forbindelse med en passasje fra siden før som leder opp til utsagnet nevnt ovenfor:

FOR FAR. Din egen far. Påvirkningen af 'ham' på 'dig'. Af 'Erik' på 'os', på 'Mor' og på 'René'. 'Søren'. Og min mors far på 'hende' - og så? – af 'hende' og igen på 'os' –

OG på den måde blev 'volden, du var blevet budt, men umiddelbart havde overlevet' til 'volden, du skulle vise dig også at komme til at byde dig selv – og altså, endelig dø af'... alt imens 'jeg'? ... denne 'cyklus af alkoholiserede mænd, der hader sig selv og derfor alle omkring sig?' (...) (Bech 2021, s. 325).

I tillegg til at det nevnes noen sentrale karakterer i romanen kan vi merke oss at vi blir presentert for noen karakteristikker man bør bite seg merke i: vold, hat, selvforakt og alkoholisme. Dette settes også i forbindelse med en «syklus», noe som indikerer at det er vanskelig å bryte ut av. Samtidig er det også et relasjonelt aspekt, hvor «påvirkningen» er viktig. Denne relasjonelle dimensjonen er her plassert innenfor familien.

Resepsjonen har også knyttet den giftige maskuliniteten opp mot homofobiske holdninger. De peker på hvordan romanen bærer preg av et slags sammenstøt mellom tematisering av maskulin følsomhet og ekstrem vold. Haarder m.fl. kobler dette opp mot patriarkatets heteronormative maskulinitetsbilde. Det maskuline, heteronormative uttrykket utgjør en kulturell skole som innebærer anerkjennelse når det gjøres riktig og eksklusjon når man utøver den feil. Volden som utøves mot menn i romanen, rettes blant annet mot det tradisjonelt feminine. Dette innebærer både kvinner og skeive menn. Den giftige maskuliniteten har en motstand mot femininitet.

Slik det fremgår av beskrivelsen ovenfor, er giftig maskulinitet først og fremst et negativt ladet begrep. *Farskibet* karakteriserer det som en destruktiv, farlig og ødeleggende mansrolle. Dette gjelder ikke bare for mennene selv, men også for de rundt dem. Særlig vektlegges det hvilken negativ påvirkning det har på familier. Menns vold og selvhat går hardt utover deres nærmeste. Det blir også klart at en sentral del av den giftige maskuliniteten i *Farskibet* er at den går i arv. Fedres påvirkning på sine sønner er noe som sender dem inn i en spiral det er svært vanskelig å bryte ut av. Dette får igjen påvirkning på deres koner og døtre osv.

Giftig maskulinitet fremstilles altså som et slags samfunnsproblem, forankret i en problematisk mansrolle, som sender menn og deres familier ned i en spiral av elendighet. Likevel virker definisjonen litt enkel. For hva er det egentlig med maskuliniteten som leder menn inn i disse negative mønstrene? Hvorfor er de voldelige, hvorfor drikker de og hvorfor hater de seg selv? For å finne svar på dette må vi starte med å undersøke noen av de mannlige karakterene i romanen nærmere. Vi må se på hvordan de fremstilles og hva som karakteriserer dem. I tråd med Connells maskulinitetsteori bør vi også se nærmere på hvordan vi kan plassere disse mennene i forhold til hverandre, og hvilken rolle de spiller i det sosiale hierarkiet i romanen.

Erik

Den første karakteren vi skal ta for oss er stefaren, Erik. Han er en av karakterene som fikk mye oppmerksomhet i dagspressen, og spiller også en sentral rolle i romanen. Erik er på mange måter romanens tydeligste representant for den giftige maskuliniteten. Han er antagonist den vekkes lite sympati for ved første lesning. Den første scenen hvor leseren blir

kjent med ham, er en grotesk beskrevet episode hvor barnet Glenn er vitne til at han voldtar hans mor:

‘jeg?’ - tør næsten ikke, eller jeg tør faktisk overhovedet slet ikke, slet ikke nogensinde, at opdage, ‘opdage?’ - men opdage ‘hvad’ dog?:

‘Erik’... ‘Erik?!’ ... ‘Eriks røv’, blævrende – oven på Mor.

Huggende i hende... ‘Mor?!’ Men ‘min mor’, er hun død!? ... Både hendes arme og ben, de ligesom ligger fuldstændigt fladt ud til siderne, i krampe – under vægten af ‘ham’, men som livstegn, ‘krampen?’... DET ER IKKE TIL AT SE. ‘Erik?!’ Mor, har han virkelig slået dig ihjel nu? (Bech 2021, s. 284).

Dette er en uhyggelig og kjølig beskrevet scene hvor man som leser får sitt første inntrykk av Erik. Det er noe brutalt og samtidig distansert over måten karakteren blir presentert på. Han «hugger» i henne, og morens armer ligger flatt ut «under vægten af ‘ham’». Vi får inntrykk av en stor og voldelig mannskikkelse som tar det han vil ha. Samtidig er denne iscenesettelsen av karakteren viktig for den litt upersonlige måten han blir omtalt på videre i verket. Navnet, som her gjentas flere ganger, er gjennomgående i romanen som et slags symbol på ondskap. Samtidig får vi lite innblikk i hvem ‘Erik’ egentlig er. Han forblir en litt distansert figur vi aldri kommer helt innpå.

I tillegg til å være voldelig og brutal, fremstilles Erik også som en psykopatisk karakter som nyter å gjøre andre vondt. Det finnes flere eksempler på slike tilsynelatende ondskapsfulle handlinger i romanen, men en av dem finner vi litt senere i den samme voldtektsscenen. Her får Erik øye på den unge Glenn som står og ser på at han voldtar moren:

... og som nu, ‘Erik’ altså ... idet jeg kom til at bevæge mig på stedet, så trægulvet knagede, så sig over skulderen – og fucking sendte mig et smil (...)

/—

/—

... som ‘og hvad har du så egentlig tænkt dig at stille op med dét, mester? smilte han ud i gangen til mig – og stødte så igen sit underliv ned i min mor (...) (Bech 2021, s. 286).

Her er det en tydelig kontrast mellom barnets sjokk og vantro, markert gjennom de to pausetegnene mellom avsnittene, og den voksne mannens rolige utstråling av kontroll. Barnet kan nesten ikke begripe hva det er vitne til, mens Erik nå vet at han har et tydelig overtak. Tegnsettingen gjør at leseren får en opplevelse av at tiden står stille, og at Eriks smil nærmest fryses fast i scenen. Man får også opplevelsen av at det er et ondskapsfullt smil, en form for nytelse i andres smerte. Inntrykket man sitter igjen med er at vi har å gjøre med en mann som liker å ha kontroll, og som tar makt over andre. Det hele kulminerer i en form for hovering over barnet før han fortsetter voldtekten, fullt klar over at han nå blir iaktatt.

Erik er også skildret i andre episoder hvor han ikke oppfører seg direkte voldelig, men likevel fremstilles med et kontrollbehov, og med en tydelig trang til å hevde seg. Et eksempel finner vi i en episode hvor Glenn har begynt å tisse i sengen om natten fordi han har mareritt. Erik nekter ham derfor en planlagt overnatting, og ydmyker ham:

Sikke pinligt, det ville være, synes du ikke? Sådan at pisse i andre folks senge... Og hvad så? Regner du bare med, Mor skal komme dig til undsætning? Ha! For hvis det er med den på, hvalp, får du aldrig scoret dig en kvinde, hvad hedder hun nu? 'Anne', som om hun gider være sammen med én, der ikke engang kan finde sit eget røvhul? Hun skal sgu da have sig en stor dreng, Glenn – så hvad fanden er det lige du har gang i? (Bech 2021, s. 300).

I tillegg til å skjelle ham ut for å tisse i sengen, ydmyker også Erik sin stesønns vordende maskulinitet. Han anklager ham for å være en mammadalt, og indikerer at han ikke har sjans til å få seg kjæreste. Dette gjør han blant annet gjennom å stille opp et hierarki for Glenn, ved å antyde at Anne vil ha en «stor dreng». Glenn oppfyller ikke kravene til en slik gutt fordi han ikke er stor og tøff nok. Han er en «hvalp», en taper. Her forsterker også Erik sin posisjon i patriarkatet, hvor maskuliniteten bekreftes gjennom tilgang på kvinner og reproduksjon. Det er en tydelig hersketeknikk hvor de store og sterke mennene tar makten, og hvor tegn på svakhet og sårbarhet slås kraftig ned på.

Søren

En annen sentral mannlig karakter i romanen, som også fikk mye oppmerksomhet i dagspressen, er Glenns andre stefar, Søren. Han kan også leses som en slags representant

for den giftige maskuliniteten, men med en mer subtil fremtoning. I romanen er han ikke fremstilt like demonisk som Erik, men har flere usympatiske trekk. Vi kan se på en sekvens fra romanen hvor han blir presentert gjennom sin Facebook-profil:

´51 år,´ min stedfar.

Da han var yngre, hadde hestehale ned til lænden, arbejdede som asfaltarbejder og om natten, som udsmitter, var på fornavne med rockerne, sniffede coke osv., netop havde vundet DM i bænkpres og derfor var blevet fotograferet til Horsens Folkeblad, kaldte man ham: ´Øglen.´ (Beck 2021, s. 177-178).

Presentasjonen av Søren er merkbart annerledes enn av Erik. Her er det vekt på hvordan han ser ut og hvilke aktiviteter han har drevet med, og ikke bare enkelte handlingssekvenser. Dette gjør Søren til en interessant karakter å studere, nettopp fordi han blir gitt en god del dybde i romanen. Ut ifra hvordan han er beskrevet over representerer Søren en mannsrolle preget av fysisk arbeid og «rock and roll». Han er tøff og hard, med god fysikk og konkurranseinstinkt (DM i bænkpres). Det fremgår også at han har en viss anseelse i miljøet han er en del av, når han er på fornavn med «rockere». I tillegg har han et kallenavn man gjerne kan forbinde med noe kaldblodig og ekkelt. Dette kan vitne om en form for respekt med utgangspunkt i frykt.

Gjennom disse første beskrivelsene kan man få inntrykk av Søren som en slags «alfahann» som tar styringen og vinner respekt. I *Farskibet* er han imidlertid ofte beskrevet som gjennomgående barnslig og «udannet». Det er mer en slags vemmelse og irritasjon rettet mot ham enn ren frykt, slik tilfellet er med Erik. Vi kan se på en representativ passasje fra en middagsepisode:

Har sjældent kunnet høre en anden voksen end Søren smaske igennem vægge ... Nødvendigheden af næsen for at trække vejret, selvom munden står vidt åben (om dét så overhovedet er muligt?) ... Sætte sig så konsekvens søvndrukkent til bords ... Hente pølsetangen for at dyppe overskydende kartofler i overskydende sovs, når vi andre er blevet færdige ... Føle sig forspist og aldrig helt forstå hvorfor ... Allerede efter første portion reservere badeværelset den efterfølgende time ... Bøvse ved bordet, enten unskylde, inden den simpelthen ´bare var strøget ud af ham´(...) (Bech 2021, s. 190).

Det er en tydelig oppgitthet over Søren's oppførsel, slik den blir fremstilt i sitatet over. De tre prikkene etter ulike skildringer markerer en form for vantro pause, som om fortelleren må hente seg inn igjen for å forstå hva det er som skjer. Vi kan også legge merke til hvordan Søren blir sammenlignet med andre voksne, og at oppførselen derfor fremstår som ekstra vulgær. Beskrivelsen av den halvåpne munnen og nesten dyriske pusting, får ham til å virke mindre intelligent. Det er også noe generelt dovent og sløvt ved ham. En annen ting å merke seg er hvordan det blir lagt mye vekt på hans angivelige mangel på manerer. Han er grådig, viser lite hensyn til andre og forsøker ikke å skjule kroppslige utbrudd. På mange måter sitter man som leser igjen med et nokså stakkarslig inntrykk av mannen.

Det er likevel flere tilfeller i romanen hvor Søren's oppførsel kan karakteriseres som mer enn bare vulgær. Ofte er den skadelig for andre rundt ham. Vi kan se nærmere på et eksempel fra en scene fra en familietur til Kreta, hvor Glenn har hatt en krangel med sin bror, René'. René' forsøker å hevne seg på et slag Glenn har rettet mot ham i affekt. Glenn blir redd og søker tilflukt i leiligheten deres, hvor Søren også oppholder seg:

Alt imens 'Søren?' - seende lidt frem og tilbage imellem os, på 'René'' - og nu, igen på 'mig' - til sidst beslutter sig for alligevel at lade armen falde, så René' kan komme forbi: Værsgo, siger han: Når du ikke kan forsvare din handling, Glenn, må det jo være noget for noget, synes du ikke? Og til René': Så bare få det overstået. (Bech 2021, s. 230).

Her har vi et eksempel på Søren som setter seg selv i posisjon og tar tydelig kontroll over en sårbar situasjon. Han tar rollen som både dommer og moralens portvokter når han lar «armen falde». Slik blir han herren over en konflikt han egentlig ikke er involvert i. Det er også en tydelig oppfordring til vold i scenen, med en underliggende «øye for øye»-holdning. Vold skal gjengis med vold. Selv om Glenn senere i samme sekvens trygler om hjelp, blir Søren stående og se på. Det er ingen nåde å spore i scenen, men heller en slags tanke om oppdragelse hvor guttene må få «slått fra hverandre». Her ser vi en tydelig kontrollerende og noe voldsforherligende oppførsel.

Et annet karaktertrekk ved Søren, som han også deler med Erik, er at det er et tydelig sinne i ham. I *Farskibet* er det flere scener hvor han mister besinnelsen, selv om det ikke nødvendigvis går fysisk utover andre. Vi kan se på et eksempel fra en scene hvor Søren har

kjøpt seg nye spisebordsstoler. Glenns mor ber ham om å vaske av stolene før han setter dem på plass i stuen. Søren mener dette er unødvendig fordi de er ubrukte, men hun insisterer. Han kaster dermed kluten etter Glenn og mener at han kan gjøre det istedet. Glenns mor snapper så kluten ut av Glenns hender og begynner å tørke av stolene selv:

Hvad fuck sker der? siger Søren og slår ud med armene.

Hold op, svarer hun, som hun begynder at trække stolene ut én efter én

Du har ikke tenkt dog at ryge indenfor, vel?

ÅH, LUK RØVEN KVINDEMENNESKE

Fra køleskabet snupper han en øl – og fra soveværelset smækker han så hardt med døren, at Demi rejser sig, gøende ad os alle (Bech 2021, s. 445-446)

I denne passasjen er vi vitne til hvordan Søren reagerer med sinne hvis han ikke får viljen sin. Når Glenns mor tar kontrollen og forteller ham hva han skal gjøre, mister han besinnsel. Den tydelige aggresjonen er markert gjennom de store bokstavene, som indikerer at Søren brøler, før han også smeller med en dør. At han ber moren holde kjeft og omtaler henne som et «kvindemenneske» gir også inntrykk av at han har et noe kontrollerende forhold til kvinner. Når Glenns mor forsøker å styre ham, markerer han seg gjennom sinne og nedlatende ord. Måten han snapper med seg en øl på før han går, er også med på å vekke assosiasjoner til en mann som ikke er så god til å regulere følelsene sine. Når han blir sint, trenger han noe beroligende for å hente seg inn igjen.

Hunden som gjør mot alle i slutten av passasjen, er med på å forsterke inntrykket av hvordan Søren sinne går utover familiefreden. Den sinte «alfahannen» er krevende for alle å forholde seg til.

Far

Et siste eksempel vi skal ta for oss i forbindelse med fremstillingen av den giftige maskuliniteten i romanen, er Glenns far. Jeg har tidligere i kapitlet vist hvordan Glenn henvender seg til sin avdøde far og erklærer at giftig maskulinitet ødela livet hans. Vi skal

derfor se litt nærmere på hva som karakteriserer Glenns far i romanen, og hvordan den giftige maskuliniteten påvirket ham.

Et viktig aspekt ved Glenns far, er at han er en karakter som aldri er fysisk til stede i romanen. I deler av romanen taler Glenn direkte til ham, men det er først etter at han har tatt livet sitt. Faren er altså en karakter hverken leseren eller fortelleren vet noe særlig om. Handlingen i boken er drevet av å få et slags svar på hvorfor faren tok sitt eget liv, samt skape et bilde av hvem han var. Den voksne fortelleren forsøker å få tilgang på informasjon om faren gjennom barnets minner. Men ettersom det er lenge siden hendelsen fant sted, og barnet ikke husker så mye, må bildet av faren pusles sammen av vage erindringer, samt informasjon fra andre kilder enn fortelleren selv.

Vi kan se på noen eksempler hvor Glenn forsøker å huske sin far, og hvor leseren får en liten presentasjon av ham. En av de første scenene hvor faren blir beskrevet er en erindringssekvens, hvor Glenn mimrer tilbake til barndomshjemmet:

(...) altså, forestil dig blot et rum, hvor det første, gennemgangsværelset, dét er Renés, og hvor «døren», om man vil, den i skilleveggen der, den opsatte skillevæg lige, lige dér ja, 'dér' - den fører videre ind til dit —

Ja, 'din far?' - han var god med hænderne —

Glenn, forskrækkede jeg dig? ... Okay? Jamen, var det ikke dét, du selv skulle til at spørge om? ... Det ville enhver, der kendte ham, sagtens have kunnet svare på Ja 'sagtens' ... Også 'jeres tag' - lige déroppe – over os – var det 'ham' der skiftede ... Dét ved du da, gør du ikke? ... 'Måske?' ... Godt ... (Bech 2021, s. 58-59).

I denne scenen gjør den voksne fortelleren et forsøk på å huske sin far gjennom en slags psykoanalytisk henvendelse til barnet i romanen. Vi følger Glenn som barn, når han beveger seg gjennom sitt gamle barndomshjem. Han går inn i et rom med en hjemmesnekret skillevegg som blir kreditert Glenns far. Angivelig var han «god med henderne», en slags «handyman» som også skiftet taket på huset deres. Samtidig får vi markert en tydelig avstand og fremmedfølelse til faren i dette avsnittet. At «enhver som kjente ham» ville ha sagt han var god med hendene, indikerer at hverken barnet eller den voksne Glenn kjenner ham. Dette er informasjon de har fått høre fra andre, som de ikke selv har erfart eller kan huske. Alternativt

kan det også tolkes som en egenskap som de ikke har bitt seg særlig merke i, noe som andre karakteriserer ved faren, men ikke den voksne eller barnet Glenn.

Senere i samme scene får leseren enda en presentasjon av faren. Det er stadig en erindringssekvens hvor fortelleren forsøker å få barnet til å huske ting som enten er glemt eller fortrent:

Og fortæl mig så ... Hvor ... Hvor er din far? ... Hvor tror du, din far kunne være, hvis ikke han er hos jer – dernede – lige nu? ... Udover ´død´, selvfølgelig – og udover ´i skoven?´ ... Og, udover ´billardklubben?´ ... ´Nej?´ ... Var han ikke ogsåå ... ´postbud?´ ... Godt ... Og ´alkoholiker?´ ... Okay? ... Nej, okay — (Bech 2021, s. 59-60).

I dette sitatet kan vi se hvordan den voksne Glenn prøver å få barnet til å erstatte et inntrykk av faren som bare «død». Vi ser hvordan barnet har noen markører på sin far: skogen der han ble funnet død og billardklubben hvor han pleide å oppholde seg på fritiden. Nå skal disse utfylles med mer personlige beskrivelser. Det barnet da blir presset til å minnes på er farens yrke og en last han hadde. Han jobbet i postvesenet og drakk for mye. For leseren blir dette presentert som vesentlige karaktertrekk man tar med seg når man leser om faren videre i romanen.

Et siste eksempel vi skal ta for oss når det gjelder fremstillingen av Glenns far i romanen, er selvmordsbrevet han skrev før han døde. Her får man som leser en beskrivelse av faren, slik han selv betraktet seg i dagene før han døde. Vi kan se på et utdrag under:

Jeg har snart i meget lang tid haft det skidt Deprimeret Nogle gange så skidt jeg ikke selv var herre over mine handlinger Hver dag er en kamp Jeg føler kun Modstand Kan ikke noget Lærer intet nyt Slår ikke til på nogen områder Du skal ikke igennem et helt liv med en halv mand Så hellere begynde forfra Det kan du sagtens Vælg så din næste mand med omhu

For din og børnenes skyld Farvel 1000 knus kys. (Bech 2021, s. 365).

Brevet er adressert til kone og barn. Etter en beklagelse og en bemerkning om at han er deprimert, følger en skildring av farens syn på seg selv som mann. Her kan vi merke oss hvordan han legger vekt på manglende evner og mestringsfølelse. At han ikke «slår til på

nogen områder» vitner om en opplevd mangel på suksess i livet. Det kommer også frem at han mener at det å ta livet sitt ikke bare er det beste for ham selv, men også for kona og barna. I tillegg er det en tydelig oppfordring om at kona skal finne seg en ny mann, og at det er viktig for henne og barna at hun overveier nøye hvem dette blir. Det kommer frem at det er essensielt for faren at hun ikke skal være sammen med en «halv mann», en slags opplevd mangel ved egen maskulinitet. Dette blir understreket av at han ikke føler han er «herre» over egne handlinger. At han ikke føler seg mann nok for de oppgavene han står ovenfor i livet.

Når vi nå har sett litt nærmere på noen av de sentrale mannlige karakterene i *Farskibet*, kan vi forsøke å tegne et tydeligere bilde av dynamikken i den giftige maskuliniteten. Umiddelbart kan man få inntrykk av at den giftige maskuliniteten utgjør hegemoniet i romanen. Sentrale mannlige karakterer som Erik og Søren virker til å representere en mannsrolle hvor det er viktig å posisjonere seg, og hvor det er den sterke rett som gjelder. De er tøffe og harde, og det er lagt mye vekt på voldelige og kontrollerende trekk. Oppførsel og behandling av andre karakterer i romanen, vitner om at de har en form for makt. Dette gjelder særlig over kvinnelige karakterer, representert gjennom Erik i voldtektsscenen. Men det er også tegn på at de har anseelse blant andre menn, som vi kan se gjennom introduksjonen av Søren som er på hils med rockere og har et kallenavn som kan tolkes som et tegn på respekt. De viser begge også en kontrollerende oppførsel ovenfor guttebarn.

Dersom vi skal forsøke å plassere de mannlige karakterene i et slags hierarki med utgangspunkt i Connells maskulinitetsmodell, kan det i utgangspunktet virke som om Erik havner øverst. I den grad vold, kontroll og dominerende av kvinner er en sentral maskulin karakteristikk, er han det mest ekstreme eksemplet. Så kan det virke som om Søren blir et eksempel på «oppretholdende» maskulinitet. Han dominerer ikke i samme grad som Erik, men er med på å opprettholde de patriarkalske strukturene, og nyter angivelig fordelene av dem. Så kan det virke som om Glenns far havner på bunnen av hierarkiet. Det fremgår i selvmordsbrevet at han er følsom og sårbar, noe som vi har sett blir sammenlignet med kvinnelige karakterer. Disse feminine trekkene gjør ham utsatt i det maskuline miljøet.

Samtidig kommer det frem i romanen at giftig maskulinitet ikke bare er et spørsmål om skjeve maktforhold og vold. Glenns far er et eksempel på at denne maskulinitetsformen ikke er et gradsspørsmål, hvor man har mer makt desto «giftigere» man er. Den «giftige» mannen er ikke nødvendigvis den hegemoniske mannen. Selvmordet til Glenns far er også forstått som et

resultat av giftig maskulinitet. Dersom vi ser på brevet faren skrev før han døde, fremgår det at dårlig selvbilde og mangel på mestring er en underliggende faktor.

Her kan man selvfølgelig spørre seg om det er den tilsynelatende konkurransepregede mansrollen i romanen som medfører en slik selvfølelse. Samtidig vitner alkoholismen og depresjonen om at det stikker dypere enn dette. Som det nevnes i skildringen av den giftige maskuliniteten, handler det også om «menn som hater seg selv, og derfor alle rundt seg». Utgangspunktet er altså ikke nødvendigvis bare menn som hater andre menn, men at de ikke tar vare på seg selv, og derfor ikke evner å ta vare på andre.

Et alternativt, maskulint uttrykk?

Protagonisten Glenn settes i romanen opp som en form for kontrast til de andre sentrale, mannlige karakterene. Som flere i resepsjonen har lagt vekt på er han fremstilt mer sympatisk, noe som særlig reflekteres i hans omsorgsfulle væremåte. Vi kan se på et eksempel hvor Glenn utøver omsorg for broren René, som har hatt et angstanfall og besøker ham på universitetet. René sitter mye hjemme på nettet. Han er blitt skremt av å ha sett en video av IS-krigere, og er i ferd med å bli innesluttet og lettere radikalisert. I tillegg gir han uttrykk for homofobe holdninger. I passasjen under kan vi lese hvordan Glenn trøster ham i sengen:

Det er okay, René, sagde din bror så. Vi behøver heller ikke at fortælle dem detaljerne...
Det er okay, René. Du behøver heller ikke fortælle mig mere, end du har lyst til ... Det er okay, René, men jeg ved ingen er efter dig ... Ja, dét gør jeg ... Ja, dét gør jeg ... Det er okay, René – for der findes nok slet ikke nogen, der helt ved hvad Trump og de andre kan finde på ... Jamen, René - det er altså også okay at skamme sig lidt lige nu ... Ja, det kender jeg godt ... Selvfølgelig gør jeg dét (Bech 2021, s. 38).

Her er det tydelig hvordan Glenn gjør en innsats for å trøste broren sin. Han gjentar stadig hvordan alt er «okay», og legger vekt på å berolige. Samtidig viser han forståelse for brorens situasjon, og viser evnen til å leve seg inn i hvordan han har det. Dette vitner om en karakter med mye empati. I tillegg til å berolige er det også en tydelig vekt på *aksept* for broren og den situasjonen han befinner seg i. Det er «helt okay» å skamme seg, han trenger ikke fortelle mer enn han har lyst til. Her finner vi ikke noe forsøk på å belære eller kjeft. Det er en rolig, varm

og kjærlig håndtering av en sårbar situasjon. Glenn bruker tilsynelatende ikke brorens svakhet til å styrke sin egen posisjon, men tar vare på ham og viser støtte.

Glenn fremstilles også som en følsom og sårbar karakter. Der flere av de andre mannlige karakterene fremstilles som harde og lite emosjonelt tilgjengelige, er Glenn på motsatt side ofte i nær kontakt med sitt eget følelsesliv. Vi kan se på en passasje med indre monolog:

Det er okay ... Græd bare ... Ligesom Tanja er det at græde så ikke det, du selv har allermest lyst til, altså, at kunne lige nu? Give slip? ... Tillade sig selv den frihed, der er, at turde være ærlig ... Grunden til, du bliver arrig? 'Hendes sårbarhed', konfronterer den dig mon ikke også med din egen? Med 'dét, du føler gemme sig der, indeni ... Mærk blot efter et øjeblik, ja ... Så fint. Rolid. Rolid ... (Bech 2021, s. 308).

Sitatet er hentet fra en erindringsscene hvor den voksne Glenn ser tilbake på barndommen. Her har Eriks ekskone, Tanja, begynt å gråte fordi han har blitt sint og slengt tallerkener i gulvet. Reaksjonen til Glenn er å spørre hva faen det er hun gråter for. Gjennom psykoanalysen forsøker nå den voksne Glenn å nå barnet som er i konflikt med egne følelser. Her er det et forsøk på å overbevise barnet om at det er greit å føle og at det er greit å være lei seg. Sårbarheten til kvinnen blir umiddelbart møtt med vemmelse av barnet Glenn, som er vokst opp i et hjem hvor dette ikke er tillatt. Nå tar den voksne Glenn ansvar og viser at barnet egentlig har slike vonde følelser selv, og at det er lov å uttrykke dem. Det blir en naturlig del av både barnet og den voksne Glenn.

Et siste trekk ved Glenn som er verdt å merke seg, er at han er skeiv. Dette kommer frem ved flere anledninger i romanen, men en viktig scene finner vi på en hjemmevideo fra en familietur til Kreta. Glenn er rundt 12 år, og i ferd med å oppdage seksualiteten sin:

kameraet, det zoomer ind på en solbrun slank og blond dreng der drikker slush-ice mellem sine forældre, at dømme ud fra hvordan blikket igen og igen vil vende tilbage til ham drengen med det her sugerør mellem sine læber, efter lige så ofte også at have haft hhv. en babebold, der faldt for hans fødder, i fokus, et badedyr, der blev slæbt på omme bag ham, i fokus, kan det med andre ord uden tvivl kun være mig der filmer, men som altså stadig formår at få det til at se ud, som om det er omverdenen, lige så meget som drengen, der interesserer mig (Bech 2021, s. 208).

Scenene fra denne hjemmevideoen er gjengitt som et filmmanus, noe den endrede fonten er med på å markere. Vinklingen på kameraet er med på å avsløre Glenns betatte blikk på en annen gutt på ferieturen. Det er tydelig at Glenn enda ikke helt har innsett eller akseptert sin seksuelle legning. Vi ser hvordan han forsøker å få det til å se ut som han egentlig er interessert i omgivelsene, men at han ikke klarer å la være å ta øynene fra gutten. Sugerøret mellom leppene er med på å gi scenen et litt uskyldig, seksuelt preg. Det er noe lett erotisk over dette, og hvordan kameraet fanger den «solbrune», «slanke» og «blonde» gutten. Samtidig skapes det en avstand til gutten, ved at han ser det hele bak en linse, og at han zoomer inn fra et sted lenger borte. Dette kan både tolkes som at Glenn enda ikke har forsont seg med seksualiteten sin, som om det enda er fjernt for ham. Men det kan også leses som om det er noe tabu, noe han må distansere seg fra fordi følelsene ikke er aksepterte.

Omsorgsfull maskulinitet

Glenns tydelige kontrast til andre mannlige karakterer i romanen, gjør at han fremstår som en mann med et slags alternativt, maskulint uttrykk. Dette fremheves også i passasjen vi har sett på tidligere, hvor han kritiserer den giftige maskuliniteten. Rett før Glenn erklærer giftig maskulinitet som hovedproblemet i romanen, kommer han også med et løfte: «Denne ´cyklus af alkoholiserede mænd, der hader sig selv og derfor alle omkring sig?´ ... den fucking dør med ´mig´, Far, hvad end jeg selv får børn eller ej, så fucking sværger jeg på, at» (Bech 2021, s. 324). Vi kan lese dette utbruddet som et tegn på at Glenn tar opp kampen mot den giftige maskuliniteten. Han legger det på seg selv å være en som bryter med den vonde sirkelen.

Denne lesningen harmonerer også med resepsjonens lesning av romanen. Martin Rohr Gregersen i Dansk Kristeligt Dagblad omtalte blant annet romanen som et «omsorgsfuldt kampskrift» mot giftig maskulinitet (Gregersen 2021). Det har vært en gjennomgående tendens til å tolke Glenn som et brudd med den maskuline dynamikken i romanen. Dersom dette stemmer, kan vi forsøke å lese Glenn som en representant for Elliotts omsorgsfulle maskulinitet. Dette er altså maskuliniteter som avviser dominering og integrerer omsorgsfulle verdier som positive følelser, gjensidig avhengighet og relasjonalt. Ifølge Elliott kan slike maskuliniteter være med å bryte ned hegemoniske strukturer i maskuliniteter. Kan Glenn leses som en karakter som ikke bare bryter *med*, men også bryter *ned* den giftige maskuliniteten?

Vi har allerede sett hvordan Glenn blir beskrevet som omsorgsfull og følsom, og at han derfor har karaktertrekk som skiller seg fra de giftige maskuline trekkene. Det er også eksempler i romanen på omsorgsfulle handlinger som at han tar vare på broren sin. Samtidig finnes det flere, litt mer komplekse eksempler som kan tolkes som et uttrykk for en slags alternativ maskulinitet. En ting vi kan se nærmere på, er hvordan Glenn er fremstilt med et omsorgsfullt *blikk* for andre karakterer i romanen. Dette gjelder særlig for sin mor.

En illustrerende scene finner sted når moren forteller barna at faren er død. I oppbygningen til avsløringen av farens død, kan vi lese at barnet Glenn er redd. «Jeg er bange, fordi 'Mor' er ... afventende?' ... på 'mig' ... men 'jeg — 'vil, altså, ikke ... græde, fordi så? ... ville hun ... for Mor *har* grædt, og ... og hvad med Rene?'» (Bech 2021, s. 91). Barnet skjønner på stemningen i rommet at noe er i gjerde, og er redd det har blitt kalt inn fordi det har gjort noe galt. Likevel ser vi at barnet har blikket rettet mot morens ansikt, og at det observerer at hun har grått. Da holder barnet sin egen gråt igjen. Dette kan selvsagt leses som et tegn på at barnet er redd for å bli avslørt dersom det begynner å gråte og har gjort noe galt. Men det er også noe empatisk og uselvvisk over blikket som ligger på moren her.

De tre pausestrekene som her er med på å dele opp teksten, gir leseren opplevelsen av at barnet tenker mens det studerer sin mor. Oppmerksomheten er rettet mot ansiktet hennes for å forsøke å tolke hva hun føler. At barnet holder tilbake sin egen gråt når det merker at moren er lei seg, kan tolkes som en måte å ivareta følelsene hennes på, som et forsøk på å støtte henne. Selv om barnet er redd for at det skal få kjeft, noe som er en stor frykt for et barn, har det også andre karakterer i tankene. Dette gjelder moren, men også broren. Det finnes altså et overskudd i barnet til å ikke bare tenke på seg selv, men også til å legge merke til de rundt seg.

Barnets omsorgsfulle blikk kommer også frem litt senere i scenen når moren leser høyt fra selvmordsbrevet:

'Far er død, og Mor vil gerne græde ... 'Far kommer aldri mere hjem, og hun vil gerne græde, imens, altså, 'du?' ... alt imens, nu, har, forstået, at, du, ... selvfølgelig skal holde om hende, så hun kan græde ... imens ... imens 'du', med ét som 'Far' for jer begge, egentlig bare ér? ... en smule lettet over at kunne ... 'være' ... 'til', altså ... bare, for, hende (Bech 2021, s. 91).

I dette sitatet trer det omsorgsfulle blikket ekstra godt frem fordi det settes opp mot morens direkte tale, markert med kursiv. Mellom erklæringen om at faren er død og at han aldri mer kommer hjem, ser vi tydelig hvordan barnet iakttar henne. Selv om Glenn er i ferd med å få sjokkerende nyheter, er det likevel sin mor han er mest opptatt av. Etter at moren har talt, følger den samme observasjonen om at moren vil gråte. Repetisjonen skaper en klar empati i scenen, en tydelig innlevelse i andres følelsesliv. Omsorgen i blikket understrekes så av en empatisk handling. Etter å ha observert sin mor, forstår Glenn at hun trenger trøst. Det er fokus på at *hun* skal få lov til å gråte, mens han skal stille opp for henne og muliggjøre en slik følelsesmessig reaksjon. Dermed viser han også fysisk omsorg for henne, ved å omfavne henne.

Det er også en tydelig kobling mellom omsorg og maskulinitet i denne scenen. Dette markeres gjennom at barnet overtar rollen som 'Far' etter at moren har erklært hans død. Her foregår det en slags symbolsk overgang, hvor det omsorgsfulle barnet overtar for den giftige maskuliniteten som tok livet av hans far. «Faren» er et viktig, maskulint symbol. Det er en rolle som tradisjonelt har vært utelukkende knyttet opp mot menn. Når Glenn så trer inn i en slags farsrolle, kan det derfor tolkes som et tegn på at han overtar en mannsrolle. At denne mannsrollen nå kan være omsorgsfull, understrekes mot slutten av sitatet, hvor Glenn føler seg lettet over å bare kunne være «til» for sin mor. Den omsorgsfulle mannsrollen fremstilles dermed som noe naturlig, noe som bare «er». Leseren får inntrykket av at det kan være en iboende egenskap hos menn.

I resepsjonen har Haarder m.fl. trukket frem hvordan Glenn også utgjør en alternativ maskulinitet gjennom sin skeive legning. Dette gjør at han har et «outsiderperspektiv» på den heteronormative maskuliniteten i romanen. På denne måten er altså Glenns blick ikke bare preget av å være omsorgsfullt, det er også et skeivt blick. Den skeive mannens erfaringer med å føle seg utenfor i et heteronormativt miljø, er sentral. Vi har allerede sett et eksempel på hvordan Glenns legning kommer til uttrykk gjennom en kameratelevisjon. Dette er med på å markere den litt distanserte «outsiderposisjonen» som den skeive mannen har i romanen. Vi skal nå se på noen eksempler på hvordan denne posisjonen utspiller seg i forhold til andre menn i romanen.

Flere av eksemplene på forholdet mellom skeivhet og heteronormativitet i *Farskibet* utspiller seg mellom Glenn og hans bror, Rene´. På ferieturen til Kreta blir blant annet ordet «*homounge*» benyttet som et skjellsord. Selv om Glenn i utgangspunktet er med på å bruke dette ordet, blir det etter hvert tydelig at denne typen språkbruk går inn på ham:

«*Homounge?*» Egentlig var jeg slet ikke ´sprunget ud´ endnu dengang. Men ´feminin´, det måtte jeg vel have været. Eller, dét var jeg – i hvert fald ift. ham. Hvilket jeg desuden også ret nemt kunne fremprovokere en reaktion ved at være, altså: Alt for hæmningsløst ´mig selv´ - og dvs. især, hvis han, Rene´, på samme tid følte sig tvunget til at ´overvære´. (Bech 2021, s. 222) .

Her settes det opp en kontrast mellom Glenn og broren, hvor Glenn fremstilles som «feminin», mens broren ikke er det. Samtidig kommer det frem at en slik feminin fremtoning er noe som er ubehagelig eller provoserende for broren. Det vekker en reaksjon hos broren dersom han føler seg «tvunget til at overvære» Glenns feminine trekk. Dette vitner om en oppvekst i et miljø hvor femininitet ikke blir forbundet med menn, og hvor det også er noe som er sett ned på. Det er en viss motstand mot skeiv legning i scenen. Barnet Glenn har på denne tiden ikke fullt ut akseptert seksualiteten sin, men den voksne fortelleren vet at han innerst inne er skeiv. At han enda ikke har «sprunget ud» kan bety at han ikke er moden nok ennå, men kan også leses som at det er noe han ikke tør. Han vet hvilke konsekvenser det kan få i det heteronormative miljøet han vokser opp i. Rene´ representerer den maskuline normen hvor det feminine uttrykket ikke er anerkjent for menn.

Romanen knytter også sammen tematiseringen av skeiv legning med skildringer av vold. Et eksempel er fra en scene vi allerede har sett på, hvor Søren tillater at Rene´ går til angrep på Glenn. I forkant av utviklingen mot denne scenen har Rene´ avslørt at Glenn flørter med det som senere skal bli hans «drengekæreste». Når Glenn under lek kommer borti brorens solbrente hud, utbryter Rene´ «Din fucking homo!» (Bech 2021, s. 227). Glenn, som er redd for at legningens hans skal bli avslørt, forsøker å komme seg bort og slår til broren når han sperrer veien for ham. Rene´ løper så etter for å ta hevn, og det hele ender med en konfrontasjon etter at Søren ikke vil hindre Rene´ i å gå løs på Glenn:

Og endelig: ´Rene´´, der – ukoordineret, som spaden heldigvis altid har været (Ha!) – får sendt en næve af sted, der, i stedet for mit ansigt, strejfer min skulder ... Og ´mig?´

der til gengæld: - 'Aaav! 'Av, for helvede!' - i stedet for at slå igen, vælger at overdrive min smerte i håbet om, at 'han' - af forfængelighed efter én gang for alle at have oplevet den råstyrke, hvormed han er blevet i stand til at undertvinge sig sin storebror – blot vil lade det være ved det? (Bech 2021, s. 230).

I denne scenen oppstår voldshandlingen delvis fordi Glenn er redd for at broren skal avsløre legningen hans og delvis fordi broren ikke aksepterer den. Glenn har selv utøvd vold i forkant av dette slaget, men det kan sies å være i et slags selvforsvar fordi han er redd for konsekvensene av å komme ut av skapet i et miljø hvor dette ikke er helt akseptert. Rene´ hisser seg opp på grunn av dette, men har også et slags undertrykt sinne mot Glenns legning. Vi ser dermed hvordan den maskuline maktkampen er i spill mellom brødrene. Ved å utøve vold og fysisk styrke kan Rene´ «undertvinge» seg sin storebror og dermed vinne posisjon i det maskuline hierarkiet. Dette er en form for fysisk opprettholdelse av makt som vi har sett er typisk for den giftige maskuliniteten. Samtidig er også motstanden mot Glenns legning en viktig faktor i denne situasjonen. Rene´ utøver ikke bare vold for å markere at han er sterkere enn Glenn, han markerer også at han ikke aksepterer Glenns legning.

Denne episoden viser hvordan Glenns seksualitet gjør ham sårbar i det maskuline hierarkiet. Rene´ underordner seg ikke bare Glenn fordi han er sterkere enn ham, han underordner seg ham også fordi han er hetero og Glenn er skeiv. Vi har sett hvordan Connell trekker frem heteroseksuelles dominans over homofile menn som det viktigste eksemplet på underordnet maskulinitet. Stigmatiseringen og undertrykkelsen som homofile er utsatt for, plasserer dem ifølge Connell på bunnen av det mannlige kjønns hierarkiet. Dette har sammenheng med assosiasjonen til det feminine. Ettersom Glenn er skeiv og har feminine trekk, er det mulig å lese ham som en representant for den underordnede maskuliniteten i romanen.

Haarder m.fl. hevder at Glenn representerer en «bløtere» mannlighet som står i motsetning til volden og den heteronormative, giftige maskuliniteten. Glenn forsøker å følelsesmessig gjøre sitt kjønn på nye måter. Hans «bløte», «feminine» trekk skiller ham fra det harde, «tøffe» uttrykket man finner i den, giftige maskuliniteten. Kanskje er disse feminine trekkene også med på å påvirke hans omsorgsfulle væremåte. Som vi har sett, har Gilligan i sin feministiske omsorgsetikk knyttet omsorg opp mot det kvinnelige. Når Glenn har karaktertrekk som tradisjonelt har blitt forbundet med kvinner, gjør dette at han også er mer mottakelig for å utøve omsorg som mann.

Vi har nå sett noen eksempler på hvordan fremstillingen av Glenn bryter med fremstillingen av den giftige maskuliniteten i romanen. Der hvor andre mannlige karakterer som Erik og Søren utøver vold og kontroll over andre, har Glenn mer omsorgsfulle karaktertrekk. Dette kommer frem gjennom et omsorgsfullt blikk, samt omsorgsfulle handlinger mot særlig sin mor og sin bror. Samtidig har vi også sett hvordan Glenns skeive legning står i motsetning til det heteronormative maskulinitetsbildet til andre menn i romanen. Han innehar feminine trekk, noe som gjør at vi kan lese ham som en representant for den underordnede maskuliniteten. På denne måten viser Glenn at en følsom og myk mannlighet er mulig. Dette er også med på å påvirke de omsorgsfulle trekkene hans. Slik er det mulig å lese karakteren hans som et slags maskulint alternativ i romanen, hvor han bryter med det etablerte, mannlige narrativet.

Glenn kan altså foreløpig leses som en representant for den omsorgsfulle maskuliniteten som Elliot forsøker å påvise i sin artikkel. Han utøver omsorg, samtidig som han også virker til å genuint bry seg om andre, noe som er i tråd med den feministiske omsorgsetikken. *Farskibet* fremstiller en mannsrolle hvor det er mulig for menn å være i kontakt med sine egne følelser, og hvor de kan føle tilknytning til andre og seg selv. Dette er med på å fremheve Elliotts argument om at feministisk omsorgsetikk også kan gjelde for menn. Glenn utviser følelser som sympati, empati og sensitivitet. Han innehar egenskapene som Gilligan primært har forbundet med kvinner, men som Elliott også mener kan integreres i menn. Der hvor Gilligan mener at det maskuline primært har vært knyttet opp mot det autonome og uavhengige, viser Glenn at menn også kan ha kapasitet for omsorg og relasjonaltet.

Et spørsmål man imidlertid må stille seg i lesningen av romanen med utgangspunkt i Elliot, er hvorvidt Glenn avviser dominerende. Ifølge Elliot vil omsorgsfulle maskuliniteter som avviser dominerende være i stand til å bryte med den hegemoniske maskuliniteten. Dette er fordi dominerende er en så sentral del av den hegemoniske maskuliniteten. Den opprettholdes gjennom dominerende av andre menn (og kvinner). Finnes det eksempler i romanen som indikerer at en mann med omsorgsfulle trekk også avviser eller motvirker dominerende atferd?

Et eksempel på at Glenn avviser dominerende kan vi finne i en monologsekvens hvor han nokså direkte går til angrep på makthierarkiet i romanen:

SÅSOM STUDIER, der igen og igjen har kunnet demonstrere, at jo sterkere man er rent fysisk, des lettere får man ved at acceptere ulighed, dvs. så lenge man selv, selvfølgelig, har, hvad man føler sig fortjent til, altså, hvilket underforstået bør stemme overens med ens fysik. Eller med andre ord: Des lettere det er for én at tage fra andre, des mere, Erik, vil sådan nogle som dig også føle sig berettiget til at gøre det.

FRED, jeg insisterer! Især i 'fredstid' er det 'fred', jeg ville fortsætte med at insistere på, eftersom denne verden først, tænker jeg, har forvandlet sig til paradiset den dag, vi alle istemmer: At 'jeg' ... jeg vil faktisk hellere dø end at skulle slå ihjel. (Bech 2021, s. 323-324).

Den første delen av dette sitatet er formulert som en objektiv sannhet. At det vises til studier er med på å indikere at Glenn forsøker å si noe allment. Det kan leses som en måte å adressere det rådende, giftige mannsidealet i romanen. Her refererer han direkte til en form for hegemonisk maskulinitet, hvor det er de fysisk sterke som har makten. Vi ser også hvordan denne makten utnyttes for å dominere andre. Man får lettere for å «acceptere ulighed» og tar det man føler seg fortjent til. Med mer fysisk makt kommer også en følelse av at man har krav på en slik dominerende posisjon. Mot slutten ser vi at Glenn henvender seg direkte til Erik. Dette er en måte å personifisere denne maktdynamikken på, hvor det gjøres tydelig at den maskuline praksisen i romanen stemmer overens med studiene.

I den neste delen av sitatet ser vi et eksempel på hvordan Glenn går direkte imot en slik form for dominerende atferd. Innledningen til avsnittet er skrevet i førsteperson. Det er Glenn selv som insisterer på «FRED». Denne freden blir en slags kontrast til den fysiske dominansen beskrevet i avsnittet over. På denne måten forsterkes inntrykket av Glenn som en motvekt mot den giftige, hegemoniske maskuliniteten. Han blir en slags personifisering av en fredelig mann, på samme måte som Erik er personifiseringen av en voldelig mann.

Mot slutten av avsnittet inviterer han imidlertid også flere inn i en slik fredelig holdning. Verden blir til et «paradis» den dagen «vi alle istemmer» at «jeg» heller vil dø enn å drepe noen. Her gjør Glenn det tydelig at han ikke har ansvaret for å bryte med den giftige maskuliniteten alene, men legger også ansvaret over på fellesskapet. Å bryte den dominerende, voldelige sirkelen er en kollektiv prosess. Her blir den enkelte stilt til ansvar

ved at «jeget» fremheves i «vi-et». Det er et kollektivt ansvar å bryte ned den giftige maskuliniteten, og man må begynne med seg selv. Slik fremheves også Glenn som et slags eksempel til etterfølgelse.

Et litt mer subtilt eksempel på avvising av dominering i romanen, som også til en viss grad kommer til uttrykk her, er hvordan *forsoning* blir en sentral del av fortellingen. I eksemplet over, har vi sett hvordan Glenn maner til fred. Dette indikerer at han ikke forsøker å ta opp kampen mot den giftige maskuliniteten ved hjelp av mer vold eller hat. Han vil ikke bruke den giftige maskulinitetens midler for å oppnå sitt mål om en ny mansrolle. At han vil ha fred, kan leses i lys av at han heller forsøker seg på en metode som ikke setter hardt mot hardt, men som kan finne en vei hvor alle kan ivaretas. Dette kan også leses som en del av Glenns karakterutvikling, hvor han etter å ha prosessert et hat mot enkelte mannlige karakterer, går inn for en mer tilgivende holdning.

Vi kan bruke forholdet mellom Glenn og hans far for å illustrere hvordan forsoning står sentralt i fortellingen. Et eksempel fra ganske tidlig i romanen er en scene hvor familien besøker farens grav og Glenn ser moren gråte, noe som vekker en følelsesmessig reaksjon:

undskyld! – men ja, ‘hade’ som i, som børnene vi trods alt var ... sådan måtte have haft brug for, altså at hade dig for ‘det’. Var nu engang – for fanden! – vores eneste værn – Netop! – imod ‘dig’, imod ... Hverken at ville eller at kunne tilgive.

‘Umuligheden’, forstå den nu – vi kunne jo ikke! – slet ikke retfærdiggøre det, du havde gjort, med andet, end at det kun kunne være gjort af had, ja, af ‘had’... så det var altså kun ‘had imod had’ (Bech 2021, s. 117).

Denne passasjen er preget av ambivalens og motstridende emosjoner. Den voksne Glenn henvender seg nok en gang til sin avdøde far, denne gangen i en slags bekjennelse. Han er preget av dårlig samvittighet for hvordan han som barn reagerte på farens selvmord. Når barnet ser moren gråte, føler det en forventning om at det selv skal gråte.

Samtidig kommer det frem at det også er et hat i barnet, som det ikke vet hvordan det skal prosessere. Barnet har vanskelig for å akseptere at faren tok livet sitt. Hatet blir derfor fremstilt som en spontan reaksjon på et dypt traume, men også som en forsvarsmekanisme. Det blir en måte å prosessere sorgen på. For barnet er det enklere å skape seg et narrativ om at

faren tok livet sitt fordi han hatet det enn å tilgi ham. Da kan det reagere med å hate ham tilbake, og dermed slippe den emosjonelle belastningen det måtte være å rettfærdiggjøre selvmordet.

Selv om sitatet er preget av at den voksne fortelleren har dårlig samvittighet for barnets følelser, bærer teksten likevel preg av at hatet sitter igjen enda. Det virker ikke til å være ferdig prosessert. Mellomrommet mellom første og andre setning, markerer et skille hvor fortelleren går fra å ha dårlig samvittighet og unnskyldte seg, til å bli sint. Utropstegnene markerer en vrede, at det fremdeles ligger mye bitterhet igjen etter farens død. Det kan nesten virke som det kommer frem spontant, som om den voksne fortelleren ikke har innsett det før han selv sier det. Farens død er noe han enda ikke har forstått, noe som fremdeles ikke er tilgitt i voksen alder. Sinnet og hatet sitter fortsatt igjen som et vern mot faren.

Mot slutten av romanen er det imidlertid et skifte i måten Glenn henvender seg til faren på. Den er fremdeles følelsesladet, men fremstilles med en mer tilgivende undertone:

Nøjtattig, tænkter jeg igjen, ligesom hhv. ´skylden´ og ´undsigelsen´
pr. definition må forene sig med hinanden
såfremt ´unskyldningen´ skal finde sted

OPP OG NED

PÅ VEGNE AF

FREM OG TILBAGE

Far, dét at tilgive?

Som fik vi begge både ret og fred

Ligesom når man opgiver at ændre på sin kæreste til fordel for at
acceptere vedkommende og dermed i sidste ende sejrer

sammen, altså

ved at fejre hinanden (Bech 2021, s. 510)

Innledningen til denne passasjen skildrer et forsøk fra den voksne Glenn på å akseptere farens selvmord. For å kunne gjøre dette, må han gjøre et forsøk på å forene «skyld» og

«unnsigelse», noe som i utgangspunktet er en form for motsetninger. Faren må ta sin del av skylden for å ha tatt livet sitt, men Glenn må også gjøre et forsøk på å godta dette valget. Dersom han fortsetter å ta avstand fra det, vil han aldri få fred. Først da kan en «unnskyldning» finne sted, en ektefølt bekjennelse av at man har gjort noe galt som har såret den andre parten. Samtidig blir teksten brutt opp av nok et emosjonelt utbrudd, markert gjennom de store bokstavene. Dette gjør det tydelig at det enda er belastende å skulle tilgi, at det krever mye av Glenn å gjennomføre en slik handling. De ulike retningene «OPP OG NED», «FREM OG TILBAGE» vitner om en lang prosess hvor dette tar tid å akseptere.

Etter den emosjonelle eksplosjonen i sitatet følger en enkelt setning «Far, det at tilgive?». I kontrast til de store bokstavene og linjeskiftene i passasjen over, ligger det en slags ro over denne linjen. At det er formulert som et spørsmål gjør at man får følelsen av at Glenn tenker seg om. Det presenteres nesten litt plutselig som en løsning på mange av de vonde følelsene som har hopet seg opp gjennom romanen. Ved å tilgi kan begge få «ret og fred». Det er en måte å gjøre opp og komme seg videre på. Begge kan komme seirende ut av det ved å feire hverandre. Her ser vi altså hvordan Glenn forsøker å vende ryggen til hatet og heller komme faren i møte. Han kan ikke nødvendigvis forstå hvorfor han tok livet sitt, men han kan forsøke å tilgi det. Og på den måten kan både han og faren få fred og hvile.

Når Glenn beveger seg fra en avsky mot sin far til å tilgi ham, utviser han en vilje til forsoning som er med på å bryte med hatet og dermed også en del av den giftige maskuliniteten. Viljen til forsoning er også en vilje til å pleie relasjonene sine. Ved å tilgi sin far, er han med på å motvirke en maktkamp der man stadig skal hevne seg fysisk eller emosjonelt når man føler seg urettferdig behandlet. Her åpnes det også et rom for gjensidig tillit gjennom unnskyldningen. En unnskyldning krever at begge parter investerer i å legge en konflikt bak seg. Den kan derfor leses som en måte å rekke ut hånden på, i et forsøk på å reparere forholdet. Jeg leser dette som en måte å utvise omsorg både for den andre part og for seg selv. Det er også en måte å motvirke dominering, fordi man skaper et mer egalitært forhold der begge må vise hensyn til den andre.

Det relasjonelle aspektet er viktig i Elliotts omsorgsfulle maskulinitetsteori. En sentral måte å motvirke dominering på, er ved å sørge for at det finnes en gjensidig ivaretagelse av begge parter i relasjonen. Elliott mener at ved å verdsette positive emosjoner kan man transformere maskuline verdier som beskyttelse og forsørgelse om til verdier hvor relasjoner og gjensidig

avhengighet står sentralt. Glenn blir et eksempel på hvordan en slik maskulinitet er mulig, gjennom å innta en fredelig og tilgivende rolle i romanen. Han bryter med volden og hatet, samtidig som han forsøker å ivareta relasjonene til andre karakterer. På denne måten viser Glenn at menn ikke bare er født med en vilje til aggresjon, men at de også ha en vilje til tilknytning. Man kan være en del av et avhengighetsforhold uten at dominerende inngår i forholdet.

For å tydeliggjøre hvordan dette relateres til en alternativ mannsrolle i romanen, kan vi sammenligne Glenns tilgivelse av sin far med en scene hvor moren og René diskuterer hva Søren kunne gjort dersom han hadde møtt på Erik i byen. René har nettopp fortalt om hvordan Erik pleide å ta yndlingsgodteriet hans og spise det mens han så på:

Mor: Det er helt sikkert informasjoner som de her, vi bør holde fra Søren, hvis ikke han neste gang, han får øje på Erik et eller andet sted nede i byen, skal give ham én på hovedet.

René: Søren har da sagt, at han hellere end gerne tager nogle år i spjældet for at rette op på alt det, Erik gjorde imod os.

Mor: Ja, det ved jeg godt, han siger –

René: Ellers skulle jeg kraftdeme nok med mit luftgevær ... (Bech 2021, s. 320).

I denne scenen trer den rådende maskuline dynamikken i romanen frem. Søren fremstilles som en karakter som vil beskytte familien sin mot Erik og hans voldelige fortid. Selv om dette i utgangspunktet kan virke heroisk og omsorgsfullt, avslører det også en form for maktkamp hvor Søren vil hevne Eriks ugjerninger med mer vold. Det er altså både et eksempel på en voldsspiral og en slags hevnkultur hvor mennene kjemper om posisjon. Ved å «nedkjempe» Erik, kan Søren overta hans status på toppen av hierarkiet. Samtidig kan han også ved å erklære dette ovenfor familien og være villig til å «ta noen år i spjældet», få en slags martyrstatus hvor han vinner respekt hos familien.

I scenen kommer det imidlertid frem at denne respekten er noe han i utgangspunktet kun vinner hos andre menn (Rene´), og at kvinner (moren) ikke nødvendigvis lar seg imponere. Dette gir et inntrykk av en form for maskulin posering, hvor det først og fremst handler om å vise hvilken makt man har ovenfor andre menn. Det kan også se ut som det har en smitteeffekt, da Rene´ også snakker om å hevne seg dersom Søren ikke lykkes. På denne måten melder han seg også på i maktkampen. Dette er også med på å forsterke fremstillingen av den giftige maskuliniteten som noe som går i arv. Selv om Rene´ ikke er så kjempebegeistret for Søren i utgangspunktet, tar han likevel etter hans maskuline uvaner.

Her ser vi hvordan den giftige maskuliniteten som utspiller seg i romanen er tydelig forankret i et sosialt system, slik Connell fremhever i *Masculinties*. For Connell er kjønn en sosial praksis som responderer på bestemte situasjoner og formes gjennom bestemte strukturer av sosiale relasjoner. Hvordan maskuliniteten utøves i romanen er derfor bundet til en struktur som genereres gjennom grupper bundet til historiske situasjoner. Det blir tydelig hvordan disse mennene er en del av et miljø og en kultur hvor vold og hevn er en viktig måte å uttrykke maskuliniteten sin på. Den som fremstår sterkest og voldeligst er den som vinner respekten og en plass i toppen av hierarkiet. Dette virker til å handle om å opprettholde en form for ære hos seg selv og familien. Samtidig er det tydelig at denne maktkampen stort sett foregår mennene imellom. Moren distanserer seg eller blir holdt utenfor.

Glenn utviser en holdning som bryter veldig tydelig med dette maskuline mønsteret i romanen, ikke bare i hvordan han *er* men også i hva han *gjør*. Han rekker ut hånden der hvor de andre mennene ville slått den av. Han forsøker å endre sitt eget atferdsmønster der hvor de andre fortsetter nedover i den samme elendigheten. I Weekendavisen påpeker Langballe hvordan Glenn faktisk til en viss grad også rekker en hånd ut til Erik ved å vise til følgende sitat: «SØG HJÆLP ERIK! Dit klamme svin» (Bech 2021, s. 322). Det er en slags omsorg i dette også. Et forsøk på å hjelpe selv den mest forhatte karakteren i romanen. På denne måten fremstår Glenn som representant for en annen mannsrolle, for en mykere og mer omsorgsfull maskulinitet som motvirker den fysiske, voldelige og hatefulle domineringen.

Dersom vi tar utgangspunkt i maskulinitet som et relasjonelt og sosialt fenomen, er det imidlertid verdt å spørre seg hvorfor Glenn blir utøver av en alternativ form for maskulinitet. Hva er det med Glenn som gjør at han skiller seg så drastisk fra de andre mennene han vokste opp sammen med? Om vi skal forstå dette, må vi undersøke nøyere hva det er som

karakteriserer miljøet der Glenn vokste opp. Vi må se nærmere på hva som former de maskuline idealene i romanen, og hvorfor Glenn ikke lar seg påvirke av dem på samme måte som de andre mennene.

Maskulinitet og klasse

Arbeiderklasse miljøet

Farskibet virker foreløpig til å illustrere hvordan maskulinitet og omsorg er forenbart, og at en slik omsorgsfull maskulinitet kan være med på å bryte med et hierarkisk mannsideal hvor man opprettholder makt gjennom vold og kontroll. Slik er Glenn også med på å avvise dominerende og å legge føringen for en maskulin praksis som integrerer positive følelser og relasjonalt. Ifølge Elliots teori er dette med på å bryte ned den hegemoniske maskuliniteten. Den virker også til å være i tråd med resepsjonens tolkning av Glenn som et alternativ blant «giftige» menn.

En ting resepsjonen imidlertid ikke har vært like opptatt av, er hva klasseperspektivet i romanen har å si for fremstillingen av maskuliniteten.

Som vi har sett, har tidligere forskning på *Farskibet* tatt opp klassetematikken i sine analyser. Schwartz har blant annet lagt vekt på hvilke følelser som er forbundet med å vokse opp i arbeiderklassen, og hvordan erindringen er med på å vise hvordan barnet blir «groomet» i et klasseperspektiv. Jeg skal i det følgende forsøke å vise hvordan *Farskibet* er tydelig forankret i et arbeiderklasse miljø, gjennom å se på noen steder og klassemarkører som går igjen i romanen. Schwartz påpeker at barnets erindringer er en viktig inngang til klassetematikken i romanen. Når Glenn husker tilbake på barndommen, blir leseren også kjent med noen klassemarkører som barnet har merket seg i oppveksten. Selv om barnet ikke er klar over disse selv, er det likevel med på å tydeliggjøre at handlingen finner sted i et visst type miljø.

Et fremtredende eksempel er hvordan et McDonald's skilt går igjen i Glenns minner. Det blir introdusert i en erindringsscene helt i starten av romanen:

Facaden var – blå? –

ér nok snarere lilla i det –

Jeg husker: 'Affald –'
'McDonald's –'
'opstød –'
Vinden fra bækken som –
bedst som fra en 'tarm', egentlig – efterladt åbnet dernede, i
skrænten for enden af vejen – (Bech 2021, s. 16)

Glenn forsøker i denne sekvensen å huske tilbake til barndomshjemmet sitt. Det er også den første beskrivelsen leseren får av stedet hvor han vokste opp. Minnet er tydelig preget av omgivelsene. Her får vi inntrykk av et område som bærer preg av slitasje og dårlig vedlikehold. Glenn husker søppel og lukten fra en bekk like ved. Sammenligningen med en åpen tarm vitner om stank og en lite tiltalende utsikt. Presentasjonen av barndomshjemmet bærer altså preg av at det befinner seg i et mindre bemidlet område. Her har man ikke tatt seg tid eller råd til å fikse på åpenbart sjenerende faktorer. Synet av søppel kan også gi følelsen av et sted som er forlatt og glemt, hvor man ikke lenger prioriterer å bruke ressurser.

Omtrent midt i passasjen, mellom skildringen av fasaden og den stinkende bekken, dukker McDonaldsskiltet opp. Det kan nesten se litt vilkårlig ut, men skal vise seg å være et viktig holdepunkt for barnet i romanen. Leserens får nok umiddelbare assosiasjoner til dårlig kosthold av dette navnet. Dette understrekes av «affaldet» på linjen over, man tenker gjerne på «søppelmat». Samtidig er det mat som ofte er forholdsvis rimelig og enkel å få tak i. Det er derfor lett å gjøre en kobling mellom denne typen kjeder og lavere sosioøkonomisk status. Skiltet blir en del av en klassesymbolikk som utgjør en mer subtil markering av miljøet i romanen. Det blir en viktig del av barnets erindringer, selv om det ikke selv forbinder dette med klasse. På denne måten får *Farskibet* frem hvordan miljøet er noe som preger barnets liv, selv om det ikke bevisst legger merke til det.

Jeg mener at arbeiderklassesmiljøet også får betydning for hvordan mennene i romanen blir fremstilt. Vi har sett hvordan en del av de sentrale, mannlige karakterene blir introdusert i romanen og hva slags egenskaper de har. Vold, kontroll og selvforakt er trekk som går igjen. Romanen karakteriserer dette som «giftig» maskulinitet, en slags mannlig sykdom. Leser man romanen litt nøyere, er det likevel påfallende hvor mye av den negative skildringen av mennene som sammenfaller med dårlig økonomi. Vi kan se på noen eksempler hvor særlig Søren er en karakter som står sentralt. Som vi har sett har han blitt fremstilt som både

udannet, barnslig og kontrollerende. Det har også vært tegn på en hang til vold. Likevel er han ofte også skildret i scener hvor klassesematikken er nokså tydelig.

Et eksempel er en middagsscene hvor Søren snakker om en ny bil han skal kjøpe. Dette blir møtt med lite begeistring blant annet fra Glenn. Litt etter følger det en krangel mellom Søren og René, hvor Søren bryter ut i sinne. Scenen innledes slik:

Søren: Skal ellers lige love for 'adaptiv fartpilot', Skodaen følger bare bilen foran, ti meter bagefter, eller det bestemmer man jo i virkeligheden helt selv, man kan simpelthen indstille snart sagt hvad som helst, og så stopper den ovenikøbet også for rødt af sig selv – og tænder selv, og begynder at køre, drenge, jeg siger jer: Det var faktisk en ret stor oplevelse, måske I skal med næste gang? –

Mor: Enig! Jeg har såmænd også tænkt mig at tage fri dagen, de ankommer.

Mig: Vil du tage fri fra arbejde pga. jeres nye bil?

Søren: Dét har jeg sgu også tænkt mig, er du klar over, hvor meget vi investerer? Og så lige efter jul? – (Bech 2021, s. 388)

Innledningsvis ser vi Søren skryte av Skodaens mange funksjoner. Det å være stolt av en ny bil er riktignok ikke noe man trenger å forbinde med dårlig økonomi. Tvert imot er fine biler et statussymbol også i de øvre klassene. Samtidig vitner frasen «Det var faktisk en ret stor oplevelse» om at fine biler kanskje ikke er noe Søren er vant med. Det fremstår som noe ekstraordinært, noe som stikker dypere enn å bare kjøpe en ny i rekken. Skoda er heller ikke blant de dyreste merkene på markedet, og er ikke umiddelbart forbundet med noe høystatus. Mot slutten av passasjen er Søren opptatt av å få frem at han har investert mye penger i bilen. At dette blir etterfulgt av «Og så lige efter jul», indikerer at han egentlig ikke har en overflod av penger å bruke på den. Dette er ikke en mann som kan bruke mye penger på hva som helst.

At Søren og moren vil ta seg fri fra jobb er med på å forsterke inntrykket av at kjøpet er stas. Når han vil ha med seg resten av familien neste gang, kan man også få inntrykk av at det er en måte for Søren å posere på. Selv om vi har sett indikasjoner på at Søren ikke har så mye

penger, er det viktig for ham å *fremstå* som en mann med penger. Bilen blir på denne måten et slags arbeiderklassesymbol, men også et tradisjonelt maskulinitetssymbol som står for en forventning om mannen som forsørger, for den som kommer hjem med pengene. Når Glenn så stiller spørsmål ved avgjørelsen om å ta seg fri for å prøve bilen, stiller han også spørsmål ved Søren's maskulinitet. Det er viktig for ham å kjøpe denne bilen, til tross for en trang økonomisk situasjon. Glenn er derfor med på å avsløre at de egentlig ikke har så mye penger, at bilen blir et slags spill for galleriet.

Resten av denne scenen bærer preg av at Søren føler at selvbildet hans er truet. Han havner etter hvert i en krangel med Rene´ om hans prestasjoner som keeper på guttelaget. Rene´ uttrykker hvordan han ikke trivdes og følte seg ydmyket når de måtte spille mot førstelaget på trening. Dette reagerer Søren på:

Søren: Og det var kanskje ligefrem ´psykisk traumatiserende´ for jer?

Rene´: Hva?

Mor: Hvorfor spørger du dog om det?

Søren: Jamen, var det kanskje forferdelig?

Rene´: Næh, jeg gikk da bare, gad ikke det pis, blev alligevel også bare hele tiden sendt hjem, jo, fordi jeg bare ´gikk´, gad ikke at løbe –

Søren: MEN NOGET SKULLE DU SGU DA LAVE FOR FANDEN

(Søren smider sit bestik og rejser sig, så Demi piber under stolen) (Bech 2021, s. 389)

I denne passasjen ser vi at Søren har vanskelig for å akseptere at Rene´ viser tegn på sårbarhet og svakhet. Han kommer innledningsvis med noen sarkastiske bemerkninger til påstanden om at Rene´ ble ydmyket. Det er tydelig at han mener dette er en situasjon Rene´ burde ha stått i. Når stesønnen så gir uttrykk for at han egentlig ikke brydde seg så mye om å prestere på fotballbanen, mister Søren besinnelsen. Det er tydelig at Rene´'s mangel på innsats og motstandsvilje går inn på ham. Innstillingen om å bare gi opp, provoserer. At han blir sint understrekes av store bokstaver, samt en skildring av hvordan han kaster bestikket og skremmer hunden mens han reiser seg.

Utgangspunktet for denne krangelen er ikke direkte knyttet til dialogen om Søren's bil. Jeg mener likevel at bildialogen er et viktig bakteppe for Søren's sinneutbrudd. Den avslører hvordan dårlig økonomi er med å påvirke det maskuline uttrykket. Dårlig økonomisk status

fører til et behov for å iscenesette seg selv som rikere og mer suksessfull enn man egentlig er. Det virker derfor til å være underliggende for Søren's karakter at han gjør et forsøk på å opprettholde en fasade hvor ingen skal gjennomskue ham som dårligere enn andre. Når Rene´ så gir uttrykk for at han ikke bryr seg om å være best, men at det også kan være ubehagelig å bli konfrontert med sin egen underlegenhet, trigger dette noe i Søren. Han som jobber så hardt for å overbevise alle om at han er på et akseptabelt nivå, sliter med å akseptere at hans stesønn skal bryte med en slik fasade.

Det slike scener er med på å illustrere, er at den giftige maskuliniteten ofte er direkte koblet opp til en form for arbeiderklassemaskulinitet. Om man setter mennenes handlinger og karaktertrekk inn en større kontekst, bærer den ofte preg av dårlig økonomi.

I introduksjonen av Glenns far har vi for eksempel sett at han var «god med hendene», at han var postbud og at han drakk mye. Dette kan også betraktes som klassemarkører. Arbeid med hendene er en vanlig symbolikk for arbeiderklassen. Postbud er også et yrke man gjerne forbinder med denne gruppen. Og selv om det selvsagt ikke er slik at alle postbud som kan bygge skillevegger er alkoholikere, vitner skildringene likevel om at det kan ligge noe mer bak dynamikken i den giftige maskuliniteten enn det resepsjonen har gitt uttrykk for.

Connell peker på hvordan klasse påvirker maskulinitetsdynamikken. Hun understreker at kjønn fungerer i et samspill med strukturer som rase og klasse. Dette påvirker også forholdet mellom maskulinitetene. Som vi har sett, plasserer Connell menn fra lavere klasser inn i en kategori for «marginaliserte» maskuliniteter. Her vil marginaliseringen være relativ til autorisasjonen hos den hegemoniske maskuliniteten. Dersom vi skal få et fullt overblikk over hvordan maskuliniteten i *Farskibet* er fremstilt, må vi derfor se nærmere på om klasseperspektivet får noen påvirkning på hvordan vi skal forstå den hegemoniske maskuliniteten og makthierarkiet i romanen. Er det kun menn fra én bestemt klasse som er representert, eller finnes det eksempler på menn fra andre klasser som er med på å endre maskulinitetsstrukturen?

Klasseskam

En scene fra *Farskibet* illustrerer godt hvordan det foregår et tydelig spill mellom ulike klasser i romanen. Glenn erindrer tilbake til en gang han var 10 år og mistet en fotball inn i hagen til naboen. Når naboen kommer for å levere den tilbake, opplever Glenn et av sine første møter med klassesamfunnet:

Intet sagde jeg, stod simpelthen bare og så ham inn i øjnene, rystende, over hele kroppen. Under armen holdt han min bold, stramt ind til sig:
Du kommer vist ikke fra et hjem med klaver, lille ven, sagde han så.
Næh, svarede jeg: Det gør jeg nok ikke? Mogens smilte, jeg forstod ikke hvorfor, han rakte mig pent bolden, dét forstod jeg heller ingenting af – og alligevel følte jeg skam, straks han var forsvundet igen. (Bech 2021, s. 181)

Scenen bærer preg av nedlatenhet og klasseskam. Setningen «Du kommer vist ikke fra et hjem med klaver, lille ven», er sentral. Her blir Glenn konfrontert med sin egen bakgrunn. Klaver er gjerne noe en forbinder med et litt finere møblement. Mogens insinuerer at han ikke kommer fra et «møblert hjem», at det ikke akkurat er velstand hjemme hos Glenns familie. Glenn forstår ikke dette. Han er for liten til å forstå sin posisjon i samfunnet og sammenligne denne med andres. Når Mogens så rekker han ballen etterpå, skjønner han ikke helt hva det er som foregår. Likevel føler han på en skam, som om han har gjort noe galt, som om det er noe feil med ham.

Kontrasten mellom måten Mogens holder ballen «stramt ind til sig» og hvordan han «pent» rekker Glenn ballen etterpå, indikerer at det er Mogens som har makten i scenen. Måten han smiler på og måten han formulerer spørsmålet på, indikerer at han selv kommer fra et mer bemidlet hjem enn Glenn, og at han hoverer over det. Etterpå står Glenn igjen med spørsmålet om hvem det egentlig er som har et klaver stående igjen hos seg, og ikke minst hvorfor det ikke finnes et hjemme hos ham. Selv om han enda ikke er moden nok til å ta inn over seg hva det er han har opplevd, er han gammel nok til å forstå at det ikke er noe hyggelig han er blitt utsatt for. Han får fra tidlig alder oppleve hvilke krefter som er i sving i klassesamfunnet.

Denne scenen blir etterfulgt av en annen viktig sekvens hvor Glenn forteller om opplevelsen hjemme. Når han spør hvem som har klaver og hvorfor det ikke finnes et hjemme hos dem, mister Søren nok en gang besinnelsen:

Det var, da jeg havde stillet disse spørgsmål, Søren eksploderede. Hvad han sagde, husker jeg ikke, kun at han stormede ud og kom tilbage lidt efter med brystet pumpende, øjnene glinsende og en forsikring om, at dét behøvede jeg aldrig spekulere

over igjen. Så udvekslede ham og Mor nogle blikke, 'forelskede', syntes jeg, de så ud til at være?

Hver gang jeg sidenhen stødte på Mogens, så han væk. Krøb langs husmuren, gjorde han velnærmest. Forhaven, den der stødte op til vores fælles indkørsel, lod han gro til. (Bech 2021, s. 182).

Dette er nok en innholdsrik passasje som får frem klassedynamikken i romanen. Vi ser at Søren blir sint, slik jeg har illustrert flere ganger før. Det er ikke klart for leseren nøyaktig hva Søren gjør etter at han stormer ut, men det pumpende brystet og de glinsende øynene vitner om at han hatt en eller annen form for aggressiv reaksjon. Forsikringen om at Glenn ikke trenger å spekulere i dette igjen, indikerer at han har oppført seg truende mot Mogens. Om det er blitt utøvd vold kan man ikke vite sikkert, men at Glenn har bitt seg mer merke i Søren's fysiske og emosjonelle reaksjon enn hans verbale, peker mot at det i det minste har vært en brutal konfrontasjon. I ettertid ser vi også at Mogens er fremstilt som livredd. At han nærmest kryper langs husmuren indikerer at Søren virkelig har skremt ham.

Det er flere interessante momenter i denne episoden, både i et klasse og i et maskulinitetsperspektiv. Vi ser at Søren nok en gang fremstår som en sint mann som er opptatt av å ha kontrollen, av å være den som sitter med makten. Når han føler at noen har truet posisjonen hans ved å snakke ned husstanden hans, blir han vred. Han drar deretter for å gjenopprette posisjonen sin gjennom trusler og potensiell vold. På denne måten kan han gjenopprette maktbalansen, og vise at han fremdeles er den som dominerer. Slik virker det i utgangspunktet som et klassisk eksempel på hegemonisk maskulinitet. At Mogens lar hekken gro igjen, symboliserer at han har tapt, at han ikke lenger har noen plass i deres «fælles indkørsel». Nå er det Søren som regjerer.

Samtidig har vi sett hvordan det også er en usikkerhet i Søren med rot i økonomi og klasse. Man kan spørre seg hvorfor han blir så sint på det Mogens sier i utgangspunktet. Hvorfor føler han i denne situasjonen at han har tapt ansikt og at han må hevne seg? Leseren vet ikke så mye om Mogens, men måten han snakket til Glenn på, indikerer at han er i en mer komfortabel økonomisk situasjon enn det Søren er. Han gir i hvert fall uttrykk for å selv oppleve det slik. På denne måten foregår det også en maktkamp som handler om mer enn bare fysiske forutsetninger og vold. Mogens representerer en annen form for dominerende, hvor

økonomi og sosial status inngår i beregningen. Søren føler at dette truer posisjonen hans, fordi det avslører at han ikke selv har god nok økonomi. At han ikke er rangert høyt nok i det sosiale hierarkiet. Makt er ikke kun forbeholdt den som er sterkest fysisk.

Ifølge Bourdieu er fysisk styrke en grunnleggende dimensjon ved arbeiderklassemaskuliniteten. Han gjør en kobling mellom menn og markører som tungt arbeid, styrkeøvelser, «kraftig kost» og «sterke drikker». I *Distinksjoner* spør han seg om dette er fordi «bønder og arbeidere har det til felles at de i langt sterkere grad enn noen annen klasse er avhengige av en form for arbeidskraft som lovene for kulturell reproduksjon og lovene som styrer arbeidsmarkedet reduserer til ren muskelkraft» (Bourdieu 2005). Dette er med på å forsterke inntrykket av at det er den fysisk sterke mannen som innehar den hegemoniske maskuliniteten i arbeiderklassen. Bourdieu peker også på at arbeiderklassen ikke har noen annen rikdom enn sin arbeidskraft, utenom muligheten for å trekke denne arbeidskraften tilbake. De har derfor ikke noe annet å stille opp med mot andre klasser enn sin kampstyrke. Denne kampstyrken avhenger av medlemmenes antall, styrke og fysiske mot (Bourdieu 2005, s. 190).

Man kan spørre seg om det er Søren eller Mogens som går seirende ut av denne maktkampen. Mogens har markert seg gjennom en form for symbolsk makt, hvor hans tilsynelatende kulturelle og økonomiske kapital gir ham en dominerende posisjon i en mer abstrakt forstand. Søren reagerer på den andre siden ved å hevde seg fysisk. Her er Mogens underlegen. Den åpenbare frykten som følger etter konfrontasjonen mellom de to mennene, gjør at Søren antakelig også har en form for psykisk overtak. Samtidig trigger Mogens en underliggende usikkerhet hos Søren hvor vreden blir en slags overkompensering. Han vet at naboen egentlig har noe på ham, noe som samfunnet dømmer ham for. Slik er det vanskelig å avskrive Mogens helt i hierarkiet. Søren vil fremdeles være marginalisert i forhold til ham.

Det er med andre ord ikke helt gitt hvem av mennene som dominerer i romanen når man begynner å sette ulike klasser og miljøer opp mot hverandre. Da begynner man å avsløre komplekse sosiale strukturer som er noe av det Connell forsøker å fremheve i *Masculinities*. Maskulinitet må forstås som en sosial praksis i relasjon til andre maskuliniteter. Vi må altså ikke bare se på hvordan dynamikken i den giftige maskuliniteten virker, men også hvordan den utspiller seg i forhold til andre maskuliniteter. Når vi vet at mye av den giftige

maskuliniteten utspiller seg i arbeiderklassen, er det også nødvendig å forstå hvordan den fungerer i samspill med andre klasser i romanen.

Arbeiderklasseomsorg?

Et spørsmål man kan stille seg i et slikt klasseperspektiv, er hvorvidt omsorgsbegrepet også er relativt til ulike klasser. Har arbeiderklassemenn en måte å vise omsorg på som skiller seg fra for eksempel middelklassen?

Etter at han har tatt et oppgjør med Mogens, utveksler Søren og moren noen tilsynelatende «forelskede» blikk. Dette kan tolkes som et tegn på at Søren ikke bare tenker på seg selv når han konfronterer naboen, men at han også tenker på familien. At moren gir ham et forelsket blikk indikerer at hun gir ham en form for bekreftelse, at hun erkjenner det han har gjort. Det går derfor an å spørre seg om Søren opplever at dette er en måte å utøve omsorg for familien sin på, at han beskytter dem mot andres dømmende blikk. Dersom dette stemmer, vil det skape et mer komplekst bilde av omsorgsfull maskulinitet i romanen. Da vil det ikke lenger være like gitt hvem som innehar og bryter med den hegemoniske maskuliniteten.

Vi har sett flere eksempler på hvordan Glenn fremstilles som et slags omsorgsfullt alternativ til den giftige maskuliniteten i romanen, og som en slags kontrast til karakterer som Søren. Men dette betyr ikke at Søren er en karakter som er blottet for omsorgsfulle trekk. Dette kommer blant annet frem i noen sekvenser i romanen hvor Glenns mor kommer til ordet. *Farskibet* inneholder passasjer hvor hun gir forklaringer på hvorfor hun valgte seg de mennene hun gjorde. Vi kan se på et eksempel hvor moren beskriver hennes møte med Søren når han er 34 år, bor i kollektiv og lever «det vilde liv nede i byen»:

Jeg blev MEGA forelsket. Han var min Second One and Only – Det var han av den simple årsag, at nu var der faktisk en der ville os/ hjælpe/desuden udviste han stor kærlighed over for mine drenge. Glemmer aldrig efter en af de første officielle overnatninger, at Søren om morgenen kaldte på jer og sagde I bare skulle komme med ind og putte sammen med os oppe i dobbeltsengen, det gik altså lige i moderhertet, må jeg sige. (Bech 2021, s. 343).

Her ser vi en fremstilling av Søren med en omsorgsfull side. Grunnen til at Glenns mor faller for ham, er at han viser en vilje til å hjelpe familien, og at han tar vare på hennes barn. Morens inntrykk var at han var en typisk familiefar, en som tar ansvar for sine egne. Scenen er preget av familieidyll, hvor Søren fremstår både empatisk og snill. Når man har sett oppførselen til mannen etter morens første møter med ham, kan det selvsagt innvendes at det vi ser i utdraget over er enda en måte for Søren å posere på. At han later som han er en kjærlig og omsorgsfull mann for å imponere moren. Slik kan omsorgen bli en måte å skaffe seg status i forholdet og i familien på. Når forelskelsen avtar og hverdagen setter inn, avsløres det imidlertid at dette egentlig bare var et spill for å lure henne inn i et forhold. Samtidig har han da fått en makt over henne og barna som gjør det vanskelig å gå fra ham.

Dersom vi imidlertid velger å ta Søren's omsorgsfulle side på alvor, åpner det for en diskusjon rundt hva maskulin omsorg egentlig kan innebære. Som vi ser av eksemplet over, har Søren en omsorgsfull side som familiefar. Han bryr seg om barna og tar vare på familien. Det kan også innvendes at hans innkjøp av ny bil og konfrontasjon av Mogens er en måte å utøve omsorg. Han vil at familien hans skal oppleve den aksepten og anerkjennelsen i samfunnet som han selv opplever er viktig. På bakgrunn av dette kan man argumentere for at Søren utøver en form for tradisjonell, maskulin omsorg med rot i arbeiderklassen. Hilde Slottemo har argumentert for hvordan menns arbeid i industrien tidligere har vært en måte for dem å vise omsorg på. Menn har tradisjonelt forbundet omsorg med å være en god familieforsørger (Slottemo 2009).

Slottemo bruker begrepet «ansvarlighet» for å beskrive en slik mannlig omsorg. Denne ansvarligheten var knyttet opp mot menns rolle som forsørgere. Normene for ansvarlighet var noe som ble utviklet i relasjon til andre menn på arbeidsplassen. Gjennom en utveksling av ideer, meninger og oppfatninger blant kollegaer, utviklet det seg kollektive oppfatninger av hva det ville si å være en «god» mann. Mennenes ansvar ble sett i lys av deres relasjon til kone og barn. Ansvarligheten kom til uttrykk gjennom sosiale og økonomiske handlinger som relaterte seg til mennenes familiesituasjon. Fast lønn, arbeid og arbeidstid var blant markørene som fikk betydning som kulturelle uttrykk for ansvarligheten (Slottemo 2009).

Selv om romanen ikke er satt i etterkrigstiden, er det likevel mulig å tenke seg at en del av slike tradisjonelle, maskuline normer enda henger igjen i enkelte arbeiderklasse miljøer. Maskulin omsorg er forbundet med ansvarlighet, av å forsørge familien. Som vi har sett,

knytter Lorentzen dette opp mot historiske og materielle forhold hvor menn historisk og symbolsk skyves ut av hjemmet. Dette gjør at måten menn utøver omsorg på lenge ikke har vært forbundet med den samme intimiteten som det gjerne har vært for kvinnene som ble igjen i hjemmet. Søren kan leses med et slikt tradisjonelt, maskulint uttrykk, hvor han utøver omsorg gjennom å forsørge og beskytte familien sin. Dette kommer frem gjennom måten han forsørger familien på, men også ved å gi andre (menn) inntrykket av at han forsørger dem.

Glenns klassereise

En interessant ting å merke seg her er at et viktig utgangspunkt for hvordan leseren kan få et mer nyansert syn på Søren, er gjennom skildringer gjort av Glenns mor. Hun åpner opp for en annen tolkning av ham enn de eksemplene vi tidligere har sett på. Dette gjør at man kan stille spørsmål ved romanens perspektiv. Gjennomgående er det stort sett Glenns perspektiv leseren får tilgang på i *Farskibet*. Er det noe med Glenns blikk som ikke er like omsorgsfullt når det ligger på mennene i romanen? Jeg skal i det følgende forsøke å vise hvordan klassereisen Glenn foretar gjør at vi må studere fremstillingen av mennene i romanen mer kritisk. Etter hvert blir det klart at erindringene er blitt skrevet fra et middelklasseperspektiv. Med en slik optikk er det også fare for at en del av de mannlige karakterene blir offer for en unyansert fremstilling som bærer preg av en form for klasseforakt.

I deler av romanen erindrer Glenn tilbake til studietiden i Århus og tiden da han gikk på forfatterskolen i København. Dette får frem en klassereise hvor han flytter fra et arbeiderklassestrøk i Horsens og inn til byen for å ta høyere utdanning, samt drive med kunst. Etter hvert skaper dette en avstand til barndomshjemmet og stedet der han vokste opp. *Farskibet* bærer preg av tilbakeblikk på denne klassereisen, men også av en form for metakommentering av den. Romanen dokumenterer på et vis sin egen tilblivelse. Dette forsterker inntrykket av at hovedpersonen beveger seg inn i en kulturell middelklasse, og inviterer også leseren med inn i denne prosessen.

Vi kan se på et eksempel fra Glenns tid på forfatterskolen hvor han sliter med å tilpasse seg i kunstnermiljøet:

Rend mig for resten især med ´vedkommende´, der, efter en læsning inde på skolen forleden, følte sig nødsaget til lige at fortæle mig, at han faktisk godt sommetider kunne finde på at misunde mig ´mit stof´ - dvs., formoder jeg, knap så meget for at have

arbejdet mig selv til døde for omsider at have fundet et bud på en form, 'formen som jeg?' - selvfølgelig tænker bedst vil kunne viderelevere dette, 'mit stof'.

Tak! svarede jeg med andre ord gutten, sikke ærgerligt, din far stadig lever, og at din mor heller ikke valgte at gifte sig med en alkoholiker ved navn 'Erik' (Bech 2021, s. 174).

I denne passasjen ser vi hvordan Glenn er tydelig irritert på det han mener er en privilegert medstudents misunnelse på skrivningen hans. Han blir sint fordi «stoffet» medstudenten misunner ham, har rot i opplevelser som Glenn gjerne skulle vært foruten. Det blir en slags romantisering av å vokse opp under dårlige økonomiske forhold. Dette understrekes av den ironiske kommentaren mot slutten, hvor Glenn trekker frem Eriks alkoholisme. Samtidig blir det klart at det har vært nødvendig for Glenn å jobbe hardt for å finne den riktige «formen» han kan bruke for å formidle dette vonde stoffet. Som vi har sett, bærer *Farskibet* preg av en ukonvensjonell, eksperimentell form. Det er derfor grunn til å tro at Glenn her kommenterer hvordan han er i gang med arbeidet på det som til slutt skal bli til denne romanen. At denne delen er skrevet i nåtid, gir også inntrykk av at det er noe fortelleren skriver på «akkurat nå», at man får et innblikk i selve skriveprosessen.

Scenene fra forfatterskolen er med på å fremheve hvordan perspektivet til Glenn er formet etter at han inntar middelklassen. Han har flyttet til byen, tatt høyere utdanning og begynt med kunst. Når store deler av romanen er skrevet i erindringsform, blir det derfor klart at erindrungen foregår fra en annen posisjon enn den Glenn hadde da han vokste opp. Dette betyr imidlertid ikke at det er et hardt brudd med klassen han kommer fra. Vi ser av passasjen over at Glenn enda er opptatt av hvor han kommer fra og hvordan det har påvirket ham. Dette inntrykket forsterkes i en passasje litt senere i kapitlet hvor Glenn skriver at han lengter hjem:

Mor jeg vil! Hjem til Horsens for at blive påmindet om, hvem jeg var, inden jeg flyttede til København, selvfølgelig også stadig ér og derfor må huske mig selv for at forblive en del af (Bech 2021, s. 175).

Glenn er tydelig opptatt av å ha et bevisst forhold til hvor han kommer fra. I tillegg har han fremdeles en tydelig tilknytning til barndomshjemmet. Erindringsprosjektet bærer preg av et

behov for å huske hvem han var, av å ikke glemme hva det er som har formet han. Dette er også viktig for å vite hvem han «stadig ér». Hjemmet er noe han stadig vil «forblive en del af». Vi har også sett hvordan Glenn stiller seg kritisk til medstudenter i samme «klasse» som ham. Det er altså ikke tilsynelatende snakk om en klassereise hvor han bare forlater stedet hvor han vokste opp til fordel for middelklassens «sus og dus».

Likevel blir det klart i romanen at Glenn ikke kan unngå å bli påvirket av det nye miljøet han trer inn i. Dette får vi blant annet et innblikk i gjennom broren René's beskrivelser av ham. *Farskibet* inneholder et kapittel hvor René får muligheten til å komme med kommentarer til en del av stoffet i romanen før den går i trykken. Her ser vi nok en gang hvordan *Farskibet* kommenterer på sin egen tilblivelse. I likhet med Glenns mor, får broren mulighet til å komme til ordet i romanen. Dette fremhever at romanen forsøker å fremstille andre perspektiver enn de den erindrende fortelleren har. Vi kan se på et eksempel fra tilsvaret til Glenns bror:

- Jeg synes det er en lille smule stramt at du er flyttet til København, der er fandme langt derover – og det koster en krig at komme over den skide bro. Jeg drømmer lidt om at du flytter tilbage til Århus
- Hvis jeg skal være hudløst ærlig, så synes jeg lidt at du har ændret dig efter du er flyttet til København, det er svært at forklare hvordan – men et eller andet er der sket, du er i hvert fald ikke den samme som du var. Kan også sagtens være det bare er fordi storbyen ændrer folk, eller at du udforsker sider af dig selv og jeg ikke er vant til det who knows (Bech 2021, s. 497)

Denne passasjen illustrerer hvordan Glenn kan endres av klassereisen selv om han kanskje ikke legger merke til det selv. Den første replikken markerer en avstand til broren som er «blitt igjen» i arbeiderklassen i Horsens. Dette symboliseres tydelig gjennom at det koster «en krig» å komme seg over «broen» til København. Glenn har krysset en bro til en annen side, en annen tilværelse, hvor den økonomiske bakgrunnen til broren gjør at det nå er vanskeligere å nå ham. Det er også «langt derover», som kan leses som en metafor på at klassereisen har tatt Glenn lenger bort fra hjemstedet og arbeiderklassen enn det han kanskje liker å tro selv. René opplevde at han var nærmere da han studerte i Århus. Dette kan både leses som at det var kortere avstand geografisk, men også som at Glenn har endret seg over tid. Etter hvert som

han har tilbrakt mer tid som student i Århus og som forfatter i København, har han blitt mer og mer ulik den han var da han dro.

Det kommer også mer direkte frem gjennom den andre replikken at broren mener Glenn har endret seg. Samtidig klarer han ikke sette helt ord på hva det er som er annerledes. Dette er også et tegn på hvordan klassereisen har en påvirkning på Glenn som er mer subtil. Kanskje har han endret litt måten han går på, eller måten han snakker på. Slike ting kan være vanskelig å sette fingeren på, selv om man likevel får en umiddelbar fornemmelse av at noe er nytt. Det er også mulig å tenke seg at han nå opererer med noen nye kulturelle koder som broren ikke forstår. Forflytningen til et nytt miljø gjør at Glenn ikke lenger deler alle referansene og verdiene med dem som ble igjen hjemme.

Middelklasseblikket

Morens beskrivelser av Søren og Rene's beskrivelser av Glenn, fremhever hvordan perspektivet i romanen kan være viktig å se nærmere på. Vi har sett hvordan klassereisen påvirker Glenn, selv om han forsøker å ivareta og stå opp for klassebakgrunnen sin. Dette er ikke nødvendigvis synlig for ham selv, men er noe for eksempel broren hans legger merke til. Samtidig ser vi hvordan morens fremstilling av Søren som mann er mer positiv enn Glenns fremstillinger av den samme karakteren. Det er selvfølgelig mulig at Glenn ser sider av Søren som moren ikke gjør, men det er også mulig at fremstillingen av giftig maskulinitet bærer preg av middelklassens nedlatende blikk på arbeiderklassen.

Vi kan se på et eksempel hvor Søren blir sint på grunn av en video hvor fotballandslaget har sunget en sexistisk ladet seierssang og fått kritikk:

‘Søren’, der er gået af raseri – og også denne gang uden at få præciseret hvorfor. Kun, nævnte han, noget med, at vi snart måtte se at tage os sammen. Hvem ‘vi’er, kan jeg ikke få at vide, ikke helt. ‘De korrekte?’ Endnu én blandt speltfisserne med alle deres fornemme uddannelser?’ Det varierer ligesom. Eller lige ‘ordvalget’, snarere end vredesudbruddet, gør (Bech 2021, s. 385).

I scenen observerer Glenn hvordan Søren blir sint over en slags metoo-sak i media, hvor han mener at folk overreagerer på en video av fotballandslaget som synger om pupper i garderoben. Her ser vi nok en gang hvordan Søren er fremstilt som en sint, usympatisk mann

med et noe nedsettende kvinnesyn. Det er et typisk eksempel på giftig maskulinitet i romanen. Samtidig skal vi merke oss at Søren's raseri også blir et utgangspunkt for Glenn til å gjøre narr av ham. Det er en tydelig sarkasme i denne passasjen. Søren er sint, «også denne gang uden at få præciseret hvorfor». Dette indikerer at han stadig er hissig, angivelig uten grunn. Han klarer heller ikke å formulere tydelig hvem det er sinnet retter seg mot. Glenn uttrykker dette sarkastisk gjennom å påpeke at Søren ikke formulerer hvem «vi» som må ta oss sammen, utgjør. Søren's sinne knyttes raskt opp mot å være dum eller uopplyst.

Det settes også opp et skille mellom Søren og «vi-et». Glenn spør nærmest retorisk hvorvidt det er «de korrekte» eller de med «fornemme uddannelser» Søren egentlig sikter til. På denne måten skaper han en kontrast mellom stefaren og de med høyere utdanning og «riktige» politiske holdninger. Søren blir tydelig ekskludert fra denne gruppen. At det «varierer ligesom» er også med på å understreke hvordan Søren ikke klarer å argumentere for hvem det egentlig er han er sint på. Det er en form for nedlatenhet i dette, fordi det er tydelig hvordan Søren's følelser ikke blir tatt på alvor. Glenn avfeier dem egentlig som irrelevante. Avslutningen hvor han understreker at «ordvalget» snarere enn «vredesutbruddet» varierer, er med på å gi følelsen av at han ikke tar Søren på alvor fordi han synes han er litt dum. Stefaren blir fremstilt som en som blir sint fordi han ikke forstår bedre.

Her er det viktig å påpeke at hverken leseren eller fortelleren i denne sekvensen har tilgang på Søren's tanker. Dette er også et gjennomgående trekk i *Farskibet*. Søren kommer oftest til ordet gjennom Glenn's minner om ham. Stefaren er tydelig ekskludert fra de utdannede og «korrekte» som utgjør «vi-et» i middelklassen. Dette er med på å forsterke inntrykket av at leseren ser på Søren gjennom middelklassens linse. Glenn *vet* egentlig ikke hvorfor Søren er sint, han antar bare at det er på grunn av bestemte politiske holdninger og at Søren ikke evner å artikulere dette selv. På denne måten er Glenn med på å putte ord i munnen på stefaren. Han tolker ham basert på sinnet hans, og ikke nødvendigvis basert på det han egentlig tenker. Dette er med på å skape en distanse mellom middelklasse og arbeiderklasse mannen, hvor arbeiderklasse mannen ikke egentlig blir tatt helt på alvor.

Vi har tidligere sett hvordan Søren fremstilles som «enkel» og vulgær. I en scene jeg har gjennomgått, blir han beskrevet som grådig og med dårlige manerer ved bordet. Slike skildringer er det også flere av i romanen, som for eksempel denne setningen som står alene på en ellers tom side: «'Søren', der klør sig op ad vitrineskabet som 'Baloo' ad et træ i

Junglebogen» (Bech 2021, s. 395). Det er noe dyrisk og karikert over denne beskrivelsen, hvor Søren bokstavelig talt blir fremstilt som en slags tegneseriefigur.

At skildringen får stå helt alene på en side, uten noen kontekst, fryser dette bildet fast hos leseren. Det er gjerne slik man ser Søren for seg, som en slags brautende bjørn. Slik sett er denne alenestående setningen nokså betegnende for fremstillingen av den giftige maskuliniteten både i romanen og resepsjonen. Den blir litt for ofte redusert til en karikatur uten en større sammenheng.

For å skape et enda klarere bilde av at Glenns blikk på arbeiderklasse mennene bærer preg av klasseforakt, kan vi sammenligne det med skildringen av en mann som er satt i et positivt lys i romanen:

Mor, ham manden, du havde måttet tage mig med over til på date, fordi ingen af barnepigerne længere var i stand til at passe både Rene´ og mig på én gang, hvorfor var det egentlig, du slet ikke gav ´ham´ en chance? Jeg mener: Han havde trods alt taget en skjorte på? Pæne negle. Det var et stort hus, han boede i, og så endda tæt på min skole. Og så var der rent, friseret var han også – og havde ovenikøbet kommet voks i. Jeg tror faktisk godt, den mand ville have kunnet hjælpe mig med lektierne. Han var lidt stille i det, synes jeg, og at det var meget behageligt til en afveksling. Måske endda vi havde noget til fælles, ham og jeg? Eller i hvert fald kunne have fået det med tiden, ja, der var ligesom bare et eller andet trygt over ham (Bech 2021, s. 262).

I denne sekvensen erindrer Glenn tilbake til en gang han møtte en mann som moren var på date med. Det er tydelig at han har et positivt minne av ham. Vi får inntrykk av dette i starten av passasjen, når han henvendt til moren spør hvorfor hun «slet ikke gav ´ham´ en chance». Dette indikerer at beskrivelsene som følger av denne mannen, er noe Glenn verdsetter. At mannen bor i et stort hus indikerer at han har penger. Man kan også anta at han har en form for høyere utdannelse, ettersom Glenn tror han kunne ha hjulpet ham med leksene. Det er også lagt vekt på skildringer av mannens utseende, og hvordan han har det hjemme hos seg. Mannen er velstelt og har det rent rundt seg, han er pen i tøyet, og er tydelig opptatt av hvordan han ser ut. Glenn minnes også at han umiddelbart ble trygg på ham.

Basert på disse skildringene av mannen, er det mulig å lese ham som en representant for middelklassen. Dette kommer frem gjennom assosiasjoner til penger og høyere utdanning, men også gjennom estetikken ved ham. Han kler seg litt finere enn Glenn er vant med at menn gjør i barndommen, noe som understrekes gjennom linjen «Han hadde trods alt taget en skjorte på?». Her indikeres det at menn fra Glenns tidlige kretser ikke har for vane å gjøre slikt. Det største middelklassesymbolet finner vi imidlertid i beskrivelsen av mannens negler. At han har «pæne negle» fremstår som en kontrast til skitne hender, som gjerne brukes for å symbolisere arbeiderklassen. Det insinuerer at mannen ikke driver med fysisk arbeid, at han har en jobb som ikke krever at han bruker hendene. Mannen virker til å ha en annen bakgrunn enn Glenn og hans mor, både kulturelt og økonomisk.

«Middelklassemannen» bryter også med andre trekk som Glenn har skildret hos menn i arbeiderklassen. Blant annet er han «lidt stille i det», som står i motsetning til Søren's høylytte, litt brautende væremåte eller Eriks sinne. Dette er noe Glenn finner behagelig «til en afveksling». Glenn kjenner seg også igjen i denne mannen, og spør seg om de kanskje har noe til felles. Her fremheves avstanden til arbeiderklassen nok en gang, hvor Glenn ikke føler at han passer helt inn. At han skyter inn at de i hvert fall kan få felles interesser «med tiden», peker frem mot den klassereisen den voksne Glenn vet at han skal gjennomføre. Dette finner han også en trygghet i, mot slutten av passasjen. At det fremheves hvordan mannen kan hjelpe Glenn med leksene, og at han bor nærme skolen, er med på å indikere hvilke egenskaper og interesser han mener de deler. Det er den rolige, akademisk interesserte mannen Glenn har lyst til å sammenligne seg med.

Nå er det i utgangspunktet ikke noe nedlatende i å skildre en tilsynelatende hyggelig og ordentlig mann som Glenn tror kan være god for sin mor. Dette kan leses som en del av Glenns omsorgsfølelse ovenfor moren, hvor han vil det beste for henne. Det er heller ikke noe i veien med å holde av en mann som han kjenner seg litt igjen i, når han har vokst opp i et miljø der han ikke har følt seg helt hjemme.

Samtidig er det noe med blikket på denne middelklassemannen som skiller seg fra det som ligger på arbeiderklassemannen i romanen. I dette tilfellet virker det til å være mildere og preget av beundring, der hvor blikket på karakterer som Søren og Erik ofte er oppgitt eller kritisk. At Glenn sammenligner denne middelklassemannen med seg selv, er med på å forsterke inntrykket av at han foretrekker menn med sine egne verdier og interesser. Dette er

med på å skape en rangering, hvor arbeiderklasse mannen havner under mannen fra middelklassen.

Denne rangeringen kommer enda tydeligere frem litt senere i den samme scenen, når Glenn spekulerer i hvorfor hans mor ikke ville være sammen med middelklasse mannen:

Hvis du derimod skulle se lidt indad et øjeblik, skyldtes dit fravalg af ham så ikke snarere, at du altid har tænkt om mænd i nydeligt tøj, (og som hverken olie eller sved har på panden, men som til gengæld kender en masse fremmedord) at de alle sammen er nogle kedelige vatpikke? Overhøflige, overfølsomme ... og også af den grund valgte ham fra? ... Og til fordel for hvem? ... Netop ... (Bech 2021, s. 262)

Her tegnes det opp et skille mellom den litt skitne arbeiderklasse mannen med svette i pannen og den «ordentlige» middelklasse mannen i pene klær. Moren er angivelig kritisk til menn i «nydeligt tøj» som kan «en masse fremmedord», er «overfølsomme» og «overhøflige». Hun vil heller ha en arbeidskar som ikke er opptatt av fine formuleringer.

Glenn er tydelig kritisk til denne preferansen i menn. Mot slutten peker han på hvordan det faktum at moren valgte bort middelklasse mannen gjorde at hun til slutt endte opp med slike som Søren og Erik. Dette kommer frem gjennom det retoriske «Og til fordel for hvem? ... Netop ...». Moren valgte bort middelklasse mennene fordi hun synes de er kjedelige, og hun endte derfor opp med menn som angivelig ikke var bra for henne.

Her skal vi merke oss at leseren nok en gang blir presentert for Glenns perspektiv. Moren kommer ikke faktisk til ordet i passasjen. Når Glenn ber henne «se lidt indad» er det egentlig han selv som spekulerer i hva hun tenker og føler. Moren blir dermed et slags talerør for Glenns eget maskulinitetssyn. Det blir tydelig at moren kritiserer karakteristikker ved menn som Glenn egentlig verdsetter. Når moren ikke vil ha menn i «nydeligt tøj som er «overfølsomme», beskriver hun egentlig en form for maskulinitet som Glenn selv foretrekker. Det er Glenns egen verdivurdering av maskulinitet vi leser om. Moren *burde* foretrekke høflige, følsomme og beleste menn over arbeidskarer med oljeflekker.

Det er også verdt å merke seg hvordan middelklasse mannen her presenteres som en slags «redning» for Glenns mor. Glenn henter til at det å bli sammen med noen fra et annet samfunnslag ville vært bedre for henne. På denne måten forsterkes inntrykket av

arbeiderklasse mannen som en slags skurk i denne fortellingen. Den følsomme, velklede mannen fra middelklassen blir helten som kunne gitt familien et bedre liv. Han er en kontrast til den sinte, voldelige og oljeflekkede arbeiderklasse mannen som bare bringer ulykke med seg. Jeg mener derfor det er grunnlag for å hevde at det finnes en form for klasseforakt i romanen som farger fremstillingen av arbeiderklasse maskuliniteten negativt.

Når vi vet at Glenn har foretatt en klassereise i forkant av erindringene, blir det etter hvert klart at dette får konsekvenser for hvordan en del sentrale, mannlige karakterer fra arbeiderklassen blir fremstilt. Glens blikk er ikke nøytralt, det farges av klasses tilhørigheten hans. Når han gjør narr av Søren for å være sint eller ikke klare å artikulere meningene sine, er dette en form for nedlatenhet som kan brukes for å posisjonere seg over ham.

Middelklasse maskuliniteten romantiseres, mens arbeiderklasse maskuliniteten blir sett ned på. Her er mennene «enkle» og udannede, mens mennene i middelklassen er beleste og høflige. Slik skapes det en klasses dynamikk som former hvordan leseren er ment å oppfatte menn fra lavere samfunns lag. De skildres i utgangspunktet negativt med lite nyanser, og settes opp i kontrast mot en middelklasse som er positivt fremstilt.

Konklusjon: Et omsorgsfullt hegemoni?

Vi kan nå spørre oss hvor vi egentlig skal plassere Glenn i Connells maskulinitetshierarki. Når vi har sett hva klasse har å si for maskulinitetsdynamikken, blir hovedpersonens klassereise viktig for hvordan vi skal forholde oss til fremstillingen av mennene i romanen. Glenn kan i utgangspunktet virke til å være en representant for en underordnet maskulinitet. Han er følsom og sårbar, noe som blir sett ned på av den giftige maskuliniteten i romanen. Dette forbindes med det feminine og er grunnlag for å bli dominert. Samtidig blir det klart at det ikke bare er fysisk vold og styrke som gir muligheter for å danne et hegemoni i *Farskibet*. Også økonomiske og kulturelle markører kan danne en form for symbolsk makt som gir muligheter til å posisjonere seg i hierarkiet. Når Glenn tar skaffer seg utdanning, flytter hjemmefra og blir kunstner i København, flytter han seg samtidig til et annet kulturelt felt. I dette feltet er det som arbeiderklassemennene ser på som svakheter, en potensiell styrke.

Dette gjør at vi kan stille spørsmål ved om den giftige maskuliniteten egentlig utgjør den hegemoniske maskuliniteten i romanen. Vi har sett hvordan «giftige» menn som Søren kobles veldig tett opp mot en form for arbeiderklassemaskulinitet. Den gjennomgående negative skildringen av disse mennene bærer imidlertid preg av at de er betraktet fra et middelklasseperspektiv. De blir sett ned på som «enkle», sinte og voldelige. Samtidig viser *Farskibet* at mennenes oppførsel ofte kan forklares med dårlige økonomiske forutsetninger. Dette er med på å forme deres maskuline uttrykk. Det blir viktig for mennene å gi uttrykk for at de kan forsørge familien sin, og det er viktig å kunne utvise fysisk styrke ettersom de ikke har noe annet forhandlingsmiddel hvis andre klasser truer dem. Romanen bærer derfor preg av en maskulin dynamikk hvor middelklasse mannen dominerer arbeiderklasse mannen. På denne måten er det mulig å si at den giftige maskuliniteten faktisk er en marginalisert maskulinitet i forhold til middelklassemaskuliniteten og ikke en del av hegemoniet.

Når Glenn så betrakter arbeiderklassen fra sin middelklasseposisjon med et nedlatende blikk, er det derfor grunnlag for å hevde at han i flere tilfeller posisjonerer seg i den egentlige hegemoniske maskuliniteten. Han kan sies å markere et brudd med den giftige maskuliniteten, i den grad giftig maskulinitet blir forstått som en arbeiderklassemaskulinitet. Samtidig blir det klart at han ikke har brutt med hegemonisk maskulinitet. Han har tvert imot bare dannet et nytt hierarki, hvor han selv sitter på tronen. Vi ser altså hvordan *Farskibet* får frem Connells teori om at maskuliniteter alltid står i et relasjonelt forhold til andre maskuliniteter, og at de er

i stadig forandring. Glens klassereise har gjort at kan dominere de «giftige» arbeiderklassemennene.

Dette får også betydning for lesningen av Glens omsorgsfulle maskulinitet. Vi har sett hvordan Glenn viser at menn kan inneha omsorgsfulle trekk, og at dette kan være en integrert del av maskuliniteten. Samtidig har vi sett hvordan karakterer som Søren også har en omsorgsfull side, bare at den knytter seg mer opp mot en arbeiderklasse maskulinitet. På denne måten kan man spørre seg hvorvidt Glenn egentlig utgjør et omsorgsfullt alternativ i romanen, eller om han bare utøver en annen form for omsorg enn den menn i arbeiderklassen utøver. Glens omsorg bærer mer preg av intimitet og følsomhet, der hvor arbeiderklassen utøver omsorg mer basert på beskyttelse og forsørging. Her kan man hevde at omsorg også er noe som blir påvirket av klasse, og at en mer «feminin» omsorgsforståelse som den vi finner hos Gilligan er mer i tråd med middelklassemennenes omsorgsideal enn det vi finner hos mennene i arbeiderklassen.

At Glenn kan betraktes som en karakter som utøver omsorgsfull maskulinitet, men likevel dominerer menn i arbeiderklassen er også med på å avsløre svakheter i Elliotts teori. Hun hevder at omsorgsfulle maskuliniteter er maskuliniteter som avviser dominerende og dermed også kan være med på å bryte med hegemoniske maskuliniteter hvor dominerende er et sentralt trekk. Samtidig har vi sett hvordan dette ikke stemmer i et klasseperspektiv. Selv om Glenn er omsorgsfull og ivaretar relasjonene sine, er han likevel med på å skape en ny, hegemonisk middelklasse maskulinitet. Han kan derfor ikke sies å avvise dominerende, selv om han er utøver av omsorg. På denne måten mener jeg *Farskibet* er med på å demonstrere at teorien om omsorgsfull maskulinitet må ta mer hensyn til klasseperspektivet.

Litteraturliste

- Bakkendrup, E. (2022) Jeg bliver fortrøstningsfuld af at læse om opgøret med giftig maskulinitet i nyere litteratur om faderskab, *Pov International*, 20. juni. Tilgængelig fra: <https://pov.international/opgor-med-giftig-maskulinitet-faderskab/> (Hentet 31. mai 2023).
- Bech, Glenn. (2021) *Farskibet*. 1. utg. Gyldendal.
- Bourdieu, Pierre. (2005). Pax Forlag AS.
- Connel, Raewyn. (2005) *Masculinites*. University of California Press.
- Connel, Raewyn. Messerschmidt, W James. Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept
- Elliott, Karla. (2016) Caring Masculinities: Theorizing an Emerging Concept. *Men and Masculinities*, 19(3), s. 240-259.
- Gilligan, Carol. (2002) *Med en annen stemme: psykologisk teori og kvinners utvikling*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Gregersen, M.R. (2021) Glenn Bechs formidable debutbog er et famlende forsøg på at forstå, hvad der ikke kan forstås, *Kristeligt Dagblad*, 27. januar. Tilgængelig fra: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kultur/glenn-bechs-formidable-debutbog-er-et-spraengt-baldret-famlende-og-soegende-forsog-paa-komme> (Hentet 31. mai 2023).
- Haarder, Helt Jon. Obbekær, Troels. Schwartz, Camilla. (2023) Jeg anerkender ikke længere jeres maskulinitet: Mænd, vold, klasse og seksualitet i forbindelseslinjerne mellem 1970'erne og i dag. *Aktualitet*, 17(2), s. 11-29.
- Hearn, Jeff. (2019) So What Has Been, Is, and Might Be Going on in Studying Men and Masculinities? Some Continuities and Discontinuities. *Men and Masculinities*, 22(1), s. 53-63.
- Heede, Dag. (2021) Den interaktive gravsten: Gribende og smertefuldt monsterværk om fadersavn og giftig maskulinitet. *Standart*, 35(2), s. 68-70.
- Johansen, J. (2021) Bog om selvmord og fravær begraver læseren i voldsom tekst og giftig maskulinitet, *Berlinske*, 29. januar 2021. Tilgængelig fra: <https://www.berlinske.dk/boeger/bog-om-selv-mord-og-fravaer-begraver-laeseren-i-voldsom-tekst-og-giftig> (Hentet 31. mai 2023).
- Kittay, Eva Feder (2019) *Loves Labor: Essays on Women, Equality and Dependency*. New York: Routledge.
- Langballe, Amalie. (2021) Skibbruden, *Weekendavisen*, 21. januar. Tilgængelig fra: <https://www.weekendavisen.dk/2021-3/boeger/skibbruden?token=43af604183294ea3b570a97d5d20ab4f.1699873645169&t>

[racked&user=43af604183294ea3b570a97d5d20ab4f&product=&status=true](#) (Hentet 14. mai 2024).

Lind, Henriette Bacher. (2021) Glenn Bechs ”Farskibet” er et titanisk vredesudbrud med helende virkning, *Jyllands-Posten*, 22. januar. Tilgjengelig fra: <https://jyllands-posten.dk/kultur/litteratur/ECE12696241/glenn-bechs-farskibet-er-et-titanisk-vredesudbrud-med-helende-virkning/> (Hentet 14. mai 2024).

Lorentzen, Jørgen. (2023) *Fra farskapets historie i Norge: 1850-2012*. Oslo: Universitetsforlaget.

Mercer, Gary E. (2022) From care ethics to pluralist care theory: The state of the field. *Philosophy Compass*, 17(4), s. 1-15. doi: 10.1111/phc3.12819

Nikolajsen, L. (2021) Glenn Bechs debutroman er en stor og overvældende kraftudfoldelse, *Information*, 22. januar. Tilgjengelig fra: <https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2021/01/glenn-bechs-debutroman-stor-overvaeldende-kraftudfoldelse> (Hentet 31. mai 2023).

Petersen, Ane Kamilla. (2021) *Farskibet*. Tilgjengelig fra: <https://litteratursiden.dk/anmeldelser/farskibet> (Hentet 14. mai 2024).

Schwartz, Camilla. (2021) Giftig maskulinitet, sprængt reparation og klasserejse: Om Carl Frode Tillers Begyndelser og Glenn Bechs Farskibet. *SPRING – tidsskrift for moderne dansk litteratur*, 49, s. 120-136.

Slottemo, H. (2009) Ansvarlighetens menn – Normer for maskulinitet i etterkrigstidas industrisamfunn, *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 33(2), s. 64-81. doi: <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1781-2009-01-02-05>

Vesterlund, A. (2021) 5 hjerter: Hvis man kan hævne et selvmord, må det være sådan, det skal gøres, *Politiken*, 23. januar. Tilgjengelig fra: https://politiken.dk/kultur/boger/art8070198/5-hjerter-Hvis-man-kan-h%C3%A6vne-et-selv-mord-m%C3%A5-det-v%C3%A6re-s%C3%A5dan-det-skal-g%C3%B8res?shareToken=f_5XsNAA9z2Q (Hentet 31. mai 2023).

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker begrepet omsorgsfull maskulinitet gjennom en lesning av Glenn Bechs *Farskibet*. I resepsjonen ble den omtalt som en roman som skriver frem et slags maskulint, omsorgsfullt alternativ til giftig maskulinitet. Oppgaven har sett nærmere på hva en slik omsorgsfull maskulinitet innebærer. Jeg har tatt utgangspunkt i Karla Elliotts teori om «caring masculinities», som jeg leser som et forsøk på å bryte med Raewyn Connells forståelse av den maskuline virkeligheten som preget av strukturer av makt og dominering. Elliott forsøker å vise hvordan omsorgsfulle maskuliniteter avviser dominans og egenskaper forbundet med dette, og at de isteden omfavner omsorgsfulle verdier som positive følelser, relasjonalt og gjensidig avhengighet.

Jeg har stilt meg kritisk til hvorvidt omsorgsfulle maskuliniteter kan bryte med Connells teori. Selv om menn kan inneha en form for omsorgsfull maskulinitet, er det fremdeles mulig å si at de kan utøve dominering. Elliott virker til å undervurdere et sentralt poeng hos Connell om hvordan maskuliniteter fungerer i et samspill med strukturer som rase og klasse. Dominering foregår ikke bare i kjønnsrelasjoner, men knytter seg også til andre sosiale strukturer i samfunnet. I *Farskibet* kommer denne dynamikken mellom maskulinitet og klasse tydelig frem, fordi mennene er skildret i et arbeiderklasse miljø. Jeg mener et slikt perspektiv får konsekvenser for lesningen av omsorgsfull maskulinitet i romanen. Problemstillingen jeg har jobbet ut ifra har derfor vært: *Hvilken betydning har klasse for fremstillingen av omsorgsfull maskulinitet i Farskibet?*

I analysen min har jeg funnet ut at klassereisen Glenn foretar i romanen er viktig for hvordan maskuliniteten i romanen blir fremstilt. Glenn kan sies å inneha omsorgsfulle trekk som følsomhet og sårbarhet, og han har et omsorgsfullt blikk for andre karakterer i romanen. Samtidig mener jeg det kommer frem i lesningen min at Glenn også har et nedlatende blikk på de «giftige» arbeiderklasse mennene i romanen. Det viser seg at erindringene er skrevet i et middelklasseperspektiv etter at Glenn har tatt utdanning og flyttet til byen. Ettersom klassesystemet i romanen også kan sies å skape et forhold hvor middelklasse mannen dominerer arbeiderklasse mannen, mener jeg dette får konsekvenser for lesningen av romanen og Elliotts teori. Glenn representerer ikke nødvendigvis et omsorgsfullt alternativ i romanen, men utøver en alternativ omsorg enn arbeiderklasse mennene. Han er også en omsorgsfull

karakter som dominerer andre, og avslører dermed at Elliotts teori ikke tar nok hensyn til klasseperspektivet.

Abstract

This master's thesis examines the concept of caring masculinity through an analysis of Glenn Bech's "Farskibet". In its reception, the novel has been described as presenting a kind of masculine, caring alternative to toxic masculinity. The thesis delves into what such caring masculinity entails. It draws on Karla Elliott's theory of "caring masculinities," which I interpret as an attempt to break with Raewyn Connell's understanding of masculinity as structures of power and domination. Elliott seeks to demonstrate how caring masculinities reject dominance and associated traits, instead embracing caring values such as positive emotions, relationality, and mutual dependence.

I have been critical of whether caring masculinities can truly diverge from Connell's theory. While men may embody a form of caring masculinity, it remains possible for them to exercise domination. Elliott appears to underestimate a key point made by Connell about how masculinities interact with structures like race and class. Domination occurs not only in gender relations but also intersects with other social structures in society. In "Farskibet," this dynamic between masculinity and class is evident, as the men are depicted in a working-class environment. I argue that such a perspective has consequences for the interpretation of caring masculinity in the novel. Therefore, the question I have worked from is: What meaning does class have for the portrayal of caring masculinity in "Farskibet"?

In my analysis, I have found that the class journey undertaken by Glenn in the novel is crucial for how masculinity is depicted. Glenn can be said to possess caring traits such as sensitivity and vulnerability, and he exhibits a caring gaze towards other characters in the novel. At the same time, I believe my reading reveals that Glenn also holds a condescending view of the "toxic" working-class men in the novel. It becomes evident that the memories are written from a middle-class perspective after Glenn has received education and moved to the city. As the class dynamics in the novel can also be said to create a situation where the middle-class man dominates the working-class man, I argue that this affects the reading of the novel and Elliott's theory. Glenn does not necessarily represent a caring alternative in the novel but exercises an alternative form of care compared to the working-class men. He is a caring character who dominates others, thus revealing that Elliott's theory does not adequately consider the class perspective.

Profesjonsrelevans

Mannsrollen er stadig oppe til debatt. Menn ligger høyt oppe på selvmordsstatistikken og sliter på datingmarkedet. Samtidig har vi de siste årene sett en fremvekst av kvinnefiendtlige

og høyreekstreme holdninger blant menn, frontet gjennom mediepersonligheter som Andrew Tate. I takt med at kvinner drar fra i høyere utdanning og tradisjonelle mannlige yrker møter stadig økende konkurranse fra moderne teknologi og kunstig intelligens, er det mange menn som føler de faller fra i samfunnet og blir hengende etter. Dette påvirker hvordan samfunnet ser på menn, hvordan menn ser på samfunnet og hvordan menn ser på hverandre. Å ha en forståelse for hvordan man skal forstå maskulinitet og samspillet mellom menn og kreftene i samfunnet kommer derfor til å være viktig kunnskap i tiden fremover.

Dette gjelder ikke minst i skolen. Vi vet at gutter og menn sliter i utdanningssystemet. Mange gjør det dårlig faglig og sliter med motivasjonen. Samtidig er skolen en viktig sosial arena som er med på å påvirke gutters syn på kjønnsroller og maskulinitet. Her speiler de seg i jevnaldrende og deltar bevisst og ubevisst i å etablere de maskuline mønstrene jeg har diskutert i oppgaven: «Jocken» som den populære gutten i klassen, skjellsord om skeive som uttrykk for humor og mobbing av ham som aldri har med matpakke. Skolen er en viktig arena for reproduksjon av kjønnsroller og maskulinitetsidealer. Dersom man skal arbeide i skolen, vil det å kunne gjenkjenne mønstrene i maskulinitetsdynamikken være et viktig verktøy for å kunne bidra til å være en god rollemodell for unge gutter og menn. Denne oppgaven har gitt meg god kunnskap og forståelse for å kunne fylle en slik rolle.

Men jeg tror også oppgaven er viktig for å reflektere rundt lærerrollen mer generelt. Dette gjelder særlig når det kommer til en kritisk forståelse av hvordan maktdynamikk fungerer. Jeg har sett på hvordan maskuliniteter fungerer i et makthierarki hvor noen dominerer over andre. I lærerutdanningen legges det mye vekt på hvordan læreren skal være autoritativ og dermed ha en balanse mellom autoritet og omsorg. I oppgaven har jeg vist hvordan en slik balanse er krevende, fordi makthierarkier er komplekse og dynamiske og påvirkes av andre forhold enn bare de rent mellommenneskelige. Å reflektere rundt sin egen maktposisjon som lærer og hvordan denne påvirker elevene i en institusjon, selv om man behandler dem i beste mening er verdifull innsikt for en lærer.

